

DOMOVINA

Štev. 16.

V Ljubljani, 18. aprila 1919.

Leto II.

Velika noč — vstajenje.

Ko so slovenski fantje leta 1915. na Karpatskih vrhovih doživeli prvo Veliko noč svetovne vojne, so bile njih misli žalostne in srca polna obupa. Niso čutili, niso videli, kako narava okoli njih vstaja k novemu življenju, kako se gozdovi oživljajo in kako toplejše sije sonce. Pa kako bi vse to videli in občutili! Stali so sredi smrti, bogata je bila nje žetev. Mesto novega življenja, so videli vsak dan nove žrtve smrti. Šla je takrat in še trikrat pozneje lepa Velika noč mimo njih brez sledu, brez veselja, brez lepega zelenja. Ni jim Velika noč oznanjala, da je strta smrt in da prihaja novo življenje v deželo.

Velika noč! Najlepši praznik! Po štirih letih groznih muk in bogate smrti, zopet čutimo, da je Velika noč. Čutimo jo v svojih srcih, v svoji duši, čutimo, da na nogah ni več težkih verig, ki smo jih vlekli za sabo dolgo let. Kakor da bi danes prvič vstali iz postelje po dolgi bolezni zdravi, čili in krepki. Z jasnim čelom gledamo v jutranji dan, ki ni poln nove groze in nove smrti, ki je poln vselega dela, bogat na sreči in zadovoljnosti. Čutimo, da je spomlad!

Velika noč je praznik zmage. Sveto pismo nam pripoveduje, da je Kristus v Veliki noči zmagal nad smrtjo in vstal k novemu življenju. Odvalil je kamen, ki je ležal težak na grobu, pozabil na prestano križev pot in začel je z novim delom. O Veliki noči zmaguje spomlad nad zimo, mrzlo, pusto in prazno. Vsa narava se oživlja. Polja zelene, drevesa cveto, kmet je zopet prijel za plug in dobre volje gre za volj, ki vlečejo plug po njivi. Bolnik, ki je celo zimo ležal in mislil na smrt, začuti zdravje v kosteh, sonce ga vabi iz zaprte sobe ven v naravo, moči se mu vračajo, vrača se mu zdravje. Življenje zmaguje nad smrtjo. Kamor pogledaš, samo veselje! Fantje vriskajo in pojo, otroci samega veselja ne vedo, kaj bi se igrali, dekleta so pa v belo oblečena in polna smeha, starci in starke pozabljajo na težo let.

O Veliki noči narava praznuje vstajenje, o Veliki noči se človek otrese zimske zaspčnosti in puščobe in začne veselo z novim delom. **Letošnjo Veliko noč praznuje slovenski narod prvič svoje vstajenje, ko so ga Nemci pred več kakor petsto leti položili v grob.** Tam gori nad Celovcem na lepem Gospodstvu polju je dandanes še videti kamenniti stol, ki je že ves z mahom poraščen. Na ta stol je sedel zadnjikrat pred več kakor petsto leti vojvoda in okoli so stopili slovenski kmetje in so dali temu vojvodu pravice in vojvoda je moral pod milim nebom priseči slovenskemu kmetu, da bo vladal pravično in pošteno in samo z ono oblastjo, katero mu je dal kmet sam v roke. — Takrat je bil naš slovenski narod še sam svoj gospodar na svoji zemlji. Sam si je dajal postaviti. Pa Nemci so mu vzeli to pravico in narod položili v grob. Tuja gospoda je prišla k nam; kmet ni mogel z njimi govoriti, otroci niso imeli šol, kjer bi se naučili one stvari, ki so potrebne za boljše in lepše življenje. Nemci so bili gospodarji, Slovenci pa hlapci. Nemeč je imel tovarno, žage in vile, Slovenec pa je hodil delat v tovarno in žagar na žage in ako ni mogel več živeti doma, je povezal cunje in šel v Ameriko. Njegove njive in polja pa je kupil Nemeč. Da bi se pa ta reven hlapec - Slovenec ne začel gi-

bati v grobu, da bi ne pometal Nemcev in gospodarjev iz dežele, je bilo vsepovsod polno žandarjev in policajev, ki so stali pri slovenskem narodu in ga stražili, da ne bi kamenja odvalil in vstal.

Slovenski narod pa je preveč drav, da bi živ segnil v grobu, preveč je riden in preveč ljubi svojo zemljo, da bi še dalje trpel in gledal, kako on hlapčuje, tuji pa gospodarijo. Svetovna vojna, ki je rodila potoke krvi, je odvalila kamen raz grob, v katerem je ležal petsto let slovenski narod, in danes je prvokrat Velika noč, ko slovenski narod praznuje vstajenje. Življenjska sila narodova je zmagala nad zatiralci.

Narod je vstal k novemu življenju. Vse se giblje, cvete in zeleni. In ker je narod naš, naš slovenski kmet, zmagovalec, ima zopet v rokah ono staro pravico, katero je imel pred petsto leti na Gosposvetskem polju. Sam si bo dajal postaviti, sam bo zopet gospodar na svoji zemlji. Njegovim sinovom ne bo treba v Ameriko in na Vestfalsko. Doma bo kruha dovolj.

Pa kakor spomladi, ob Veliki noči, še niso vsa drevesa zelena, tako tudi pri narodu ob njegovem vstajenju ne more biti vse takoj v najboljšem redu. Bolnik, ki leži toliko let v postelji in naenkrat vstane, se še opoteka, noge mu niso trdne. V enem tednu pa je že močan njegov korak. . . . Naše življenje zeleni, cvetelo bo in sadove bo rodilo.

Ob prvi Veliki noči naroda po stoletnem spanju v grobu, prisegamo: Nikdar več ne ležemo v grob! K temu pripomore delo naših pridnih rok in našega bogatega razuma!

Demokratska stranka za celo kraljevino SHS.

Beograd, 15. aprila 1919.

Za velikonočne praznike smo letos dobili dragocen piruh, ki mora razveseliti vsakega odkritosrčnega Jugoslovana in vsakogar, kdor bi bil rad svoboden in na svoji zemlji svoj gospod. Tik pred prazniki je bil položen v Beogradu temelj za osnovanje velike demokratske stranke, ki se bo raztezala čez celo državo in v kateri bodo združeni Slovenci, Hrvati in Srbi, katoličani, pravoslavni in muslimani. Jedro te stranke bo tvoril kmet, s katerim bo šel obrtnik na deželi, meščan pa toliko, v kolikor bo to hotel in v kolikor si bo želel zložnega političnega življenja s kmetiskim prebivalstvom. Na Slovenskem postane JDS. del velike državne demokratske stranke. Kakor rečeno, sedaj je položen šele temelj veliki stranki, to pa s tem, da so se vsi demokratski poslanci v državnem zboru (Narodnem Predstavništvu) združili v en sam velik klub, ki šteje okoli 140 poslancev in ki tvori nadpolovično večino vseh poslancev v parlamentu. Napram demokratskemu klubu so vsi drugi klubi majhni.

Še največji je klub starih radikalcev, v katerem so združeni samo tisti Srbi iz bivše Srbije, ki stojijo za bivšim dolgoletnim ministrskim predsednikom Pašićem. Razven teh so v tem klubu še takozvani Velesrbi iz Banata, ki bi najrajše imeli Veliko Srbijo in ne ujedinjeno državo Slovencev, Hrvatov in Srbov. Klub starih radikalcev šteje 57 poslancev.

Nekako isto stališče kot ga zavzemajo Srbi v radikalnem klubu, zavzemajo v narodnem klubu Starčevićanci. Oni so Velesrbi, ti so Velchrvati. V narodnem klubu, ki šteje okoli 30 poslancev, pa so le oni Hrvati, ki poskušajo delati v parlamentu hrvatsko politiko mesto jugoslovanske.

Razven demokratov, radikalcev in Starčevićancev imajo manjše klube še socialisti (socialni demokratje) in klerikalci. Klub socialistov šteje menda 14 poslancev, klub klerikalcev (Jugoslovanski klub) pa 16 slovenskih in tri hrvatske poslance, skupaj torej 19 članov. Macedonci in Črnogorci nimajo svojih klubov in kakor kaže, bodo pristopili najmočnejšemu, demokratskemu klubu.

S tem, da se je v demokratskem klubu združila večina poslancev Državnega Predstavništva, se je izvršila v politiki naše države velikanska izprememba. Vsa politična moč v državi je prešla v roke demokratov. V lodoče se bo delala v državi taka politika, kakršno bodo hoteli demokratje. Ker imajo nadpolovično večino glasov v državnem zboru, lahko sprejmejo ali pa odklonijo vsak predlog. Umevno je, da je prešla s politično močjo na demokrate tudi politična odgovornost. Da bo pa mogla demokratska stranka nositi politično odgovornost, bo morala sama vzeti v roke vso tisto oblast v državi, s pomočjo katere more vladati. Ustanovitev velikega demokratskega kluba in velike demokratske stranke bo vsled tega kmalu rodila tudi velike politične izpremembe v vseh pokrajinah naše nove države.

Na Slovenskem mora odločitev kmalu pasti. Soc. demokrati in tzv. »ljudska stranka« se bodo morali odločiti, ali gredo z JDS., ali pa proti njej. Kolkor je nam znano, je predsednik VLS. dr. Korošec zelo pripravljen sodelovati z veliko demokratsko stranko, kakšnega mnenja je ostalo vodstvo SLS., se ne vé. Ako ne bo šla SLS. z JDS., potem je nujna posledica tega, da prevzame v Sloveniji vladno sama JDS. Nam bi se to ne zdelo najpametnejše in za slovenski del našega naroda ne najboljše, ker bi bil sedaj čas za složno delo vseh strank. Navzdržen pa je položaj, v katerem bi hotela SLS. imeti v vladi odločilno besedo, na kmētih pa bi njeni pristaši hujskali zoper vladno, zoper Beograd in zoper državo. Najslabejšo politiko bi delal demokratski klub, če bi še naprej mirno gledal, kako izkoriščajo v posameznih vladah neloyalne stranke vladno moč v svoje politične name-ne, sam pa bi prevzemal vso odgovornost za državo, ne da bi imel v rokah vladno moč, s katero more vpeljati v državi red in redno gospodarstvo. Mogočen vpliv in velikanska sila, ki jo predstavlja danes v državi Demokratski klub, ne sme ostati nevpoprabljena. Izvesti in postaviti jo je treba v službo naroda do skrajnosti. Le tako postane ustanovitev DK. in velike demokratske stranke za bodočnost naše mlade države zgodovinskega pomena.

Danes trpi naša država na težkih vojnih posledicah, na mučnih porodnih težkočah. Nezadovoljstvo, ki se pojavlja dan na dan v večji ali manjši meri, izvira po veliki meri kot posledica boleznih živcev iz nestrpnosti. Se v večji meri morda iz dejstva, da stojijo na

čelu naše nove državne tvorbe možje, ki no-vega organizma in njega posameznih delov ne poznajo in kot sinovi preje ločenih plemen jugoslovanskega naroda čez noč ne morejo biti kós nalogam, ki jih stavi nanje sedaj velika jedinstvena država. Zato ni ničesar bolj nujnega, kot da se vodilni politiki med seboj spoznavajo, zblížujejo ter da v intimni prijateljski zvezi ustvarjajo temelje za najpopolnejše ujedinjenje ter enoto jugoslovanskega naroda. Povdarjati moramo, da je v tem oziru Demokraski klub tekom prvega meseca, odkar se je sestalo Narodno Predstavništvo v Beogradu, dosegel v tem oziru uspehe, ki so sedaj še javnost nevidni, kateri pa so dalekosežni. Neprecenljivo pa postane zblížanje in ujedinjenje jugoslovanskih demokratov v tem trenutku, ko so v enotnem parlamentarnem združenju tudi najboljši politični elementi prejšnje krajevine Srbije in ko je ustvarjena podlaga za enotno stranko, ki naj se razteza od Beljaka tja dol do Ohridskega jezera.

Kraljevina SHS bi ne izgledala edinstveno, ko bi ne vzela vodstvo njene politike v roko stranka, v kateri so združeni Slovenci, Hrvatje in Srbi, stranka, v kateri ni razlike med katoliki, pravoslavni in muslimani. Samo taka, prisrčno jugoslovanska stranka more ustvarjati državo, ki nam bo vsem enako ljuba, vsem enako lastna in vsem enako dobra domovina. Temelje kraljevine SHS, pa je spodobna ustvarjati le stranka, ki si je zapisala na prapor načelo moderne demokracije in socialne pravičnosti. Slovensko ljudstvo, ki je ječalo dosedaj pod robstvom tujcev, ki je bilo na svoji zemlji suženj nadvlade absolutistov in teroristov, iskreno pozdravlja Demokraski klub kot nosilca prave ljudske svobode in kot prvoboritelja za lepšo in srečnejšo bodočnost državljanov v Jugoslaviji. Treba je le, da se mogočne JDS. oklenejo še vsi oni, ki se še niso otresli predsodkov predvojnega časa in zmaga čiste ljudske volje bo popolna. S.

Demokraski klub za kmeta.

(Iz nedeljskega trzinskega govora posl. Adolfa Ribnikarja.)

Demokraski klub se zaveda, da je, čim je postal v Narodnem predstavništvu odločilna večina, prevzel posebno dolžnost zlasti napram tistemu delu našega naroda, ki tvori njega večino. V mislih imam kmetški stan.

V ranjki Avstriji, je bil kmet od leta do leta na slabšem. Čim dalje večje zadolževanje ga je spravljalo v popoln prepad. Dejstva mu danes potrjujejo, da je bila pred vojno politika za našega kmeta do skrajnosti slaba in da tisti, ki so obetali kmetu zlate gradove, niso mogli izpolniti niti manjših obljub. V Jugoslaviji pa ne sme ostati samo pri besedah in takoj v pričetku je treba postaviti državo na tak temelj, da se bo moglo na njem tudi kmetijstvo tako razvijati, da bo kmet v naši državi kar najbolj zadovoljen in srečen.

Demokraski klub, iz katerega mora priti jedro naše državne politike, se je postavil na stališče, da gredo njemu vsa ministrstva, ki so za kmeta pomembna. Pri zadnji izpremambi ministrstva je vsled tega postal en član Demokraskega kluba (ravnatelj agrarne banke v Zagrebu dr. Poljak) minister za agrarno reformo, drug član D. K. (Bosanec Gluhic) pa je postal poljedelski minister. Odkar so vstopili v D. K. srbijanski poslanci, je v njegovih rokah tudi ministrstvo za gozdove in rude (minister Markovič).

Ni lahko v najtežjih časih prevzeti tako važna gospodarska ministrstva, zlasti, ker je računati s tem, da bo preteklo mnogo časa predno se bodo popravile dosedanje napake v kmetijstvu. Celo kmetijsko gospodarstvo bo treba postaviti na čisto novo podlago. Ne bom danes razpravljaj o tem, kako dalekosežne načrte ima v tem oziru Demokraski klub. Naj povdarjam le eno. Poljedelsko ministrstvo, ki je za kmetijstvo

najvišja oblast, je treba reorganizirati od nog do glave. Prva naša naloga bo, da spravimo v to ministrstvo kmetijske strokovnjake in veščake, ki niso le teoretično izšolani, marveč kateri se lahko izkažejo, da so skozi dolgo vrsto let uspešno delovali v tej ali oni kmetijski stroki ter bili v neprestanem stiku z ljudstvom. Največje zlo dosedanjih kmetijskih ministrstev je bilo, da je pri zeleni mizi odločalo o usodi kmeta gospoda, ki morda kmeta še nikoli videla ni. Naloga kmetijskih strokovnjakov bo organizirati, spopolniti in spraviti do viška posamezne panoge kmetijstva ter pripraviti našo kmetijsko produkcijo zlasti za eksport na svetovni trg. Uverjen sem, da bo Demokraski klub že v najbližnji bodočnosti lahko pokazal jugoslovanskemu kmetu ustroj vrhovne državne kmetijske organizacije, iz katere bo mogel vsakdo posneti, da so napočili za našega kmeta čisto novi in bolj ši časi kot jih je pa imel v ranjki Avstriji.

Najbolj pereče kmetško vprašanje je ono o agrarni reformi. Zlasti nujno je to vprašanje v Bosni, na Hrvatskem in v Banatu, to pa zato, ker se je tamkaj prepočasne reševalo. Kakor znano je imel doslej v rokah agrarno reformo socijalist Korać. Priznati moram, da je ta mož postavil agrarno reformo na zdravo in času primerno podlago. Le to napako je napravil, da ni prišel nikamor z udejstvovanjem agrarne reforme. Kje so ležali vzroki, ne vem, le to mi je poznato, da se je vsled zavlačevanja izvršitve agrarne reforme začelo v Bosni, zlasti pa na Hrvatskem med seljaki velikansko nezadovoljstvo, ki je rodilo ponekod že naravnost kmečke vstaje in punte. Demokraski klub je vsled tega smatral za neobhodno in neodložljivo, da se napravi za agrarno reformo posebno ministrstvo in da postavi on sam moža, ki bo zmožen to težavno delo izvesti s potrebno naglico. Kakor hitro smo mi to stvar prevzeli, gre delo urneje od rok. Naš minister Poljak je smatral za svojo prvo dolžnost, da predloži načrt za agrarno reformo državnemu zboru, kjer naj pride v tej stvari ljudska volja do veljave. Razventega je kratkim potom odredil, da se ima brez odloga dati kmetom v zakup neobdelana grajščinska zemlja. Iz gozdov se ima dati sosedom veleposestev za lastno potrebo in primerno količino lesa po znižanih cenah, ponekod se bodo določili skupni pašniki itd. Minister Poljak mi je povedal, da hoče izvedbo agrarne reforme za Slovenijo poveriti posebnemu uradu, ki se v kratkem ustanovi v Ljubljani. Urad bo dobil natančna navodila, kako postopati pri oddaji grajščinske zemlje v najem ter kako imajo upoštevati upravitelji veleposestev koristi kmečkega prebivalstva. Minister Poljak namerava za stalno izvedbo agrarne reforme, ki bo seveda trajala več let, uvesti v prizadetih občinah posebne krajevne agrarne zastope interesentov, v katerih bodo kmetje lahko podali marsikak pameten nasvet.

Navajam danes le glavna in začetna prizadevanja Demokraskega kluba za koristi kmetškega prebivalstva. Slovenska J. D. S. v kateri je danes organiziranih že okoli 10.000 kmetov, je lahko zadovoljna z njegovim dosedanjim delovanjem. To prizadevanje ne bo prenehalo. Za vsa državna vprašanja se pa morajo zanimati tudi kmetje sami. Le če se bodo vsi sloji, vsi stanovi, aktivno udeleževali političnega življenja ter nastopali organizirano in disciplinirano, nam bo v kratkem času mogoče z združenimi močmi zgraditi mogočno in srečno Jugoslavijo!

Vprašanje posl. Adolfa Ribnikarja in tovarišev

na g. ministrskega predsednika radi trpinčenja jugoslovanskih vojnih vjetnikov v Italiji ter njih vrnitve v domovino.

Italija je zarobila na Soški fronti in v Tirolah nad 650.000 bivših avstro - ogrskih vojakov, med njimi preko 80.000 Jugoslovancev. V poslednjem broju je zapopadenih okoli 400 oficirjev.

Iz avtentičnih poročil, ki prihajajo iz Italije, se da sklepati, da se v tej državi vojnim vjetnikom ni nikdar dobro godilo, vse-

kako pa mnogo slabejše kot laškimi vojnim zarobljenikom (vjetnikom) v bivši Avstro-Ogrski. Vojni vjetnik, ki je sam doživel laško vojno vjetništvo slika isto na kratko tako-le: »Trpeli smo zelo. Hrano smo imeli slabo, največkrat smo ostajali brez jedi. Ponoči smo uhajali iz taborišča in hodili krast-Pobirali smo ohrovt, repo in drugo zelenjavo ter jo surovo vživali. Za vsako malenkost smo bili tepeni. Po večini so vsi vjetniki udani usodi in si drugega ne žele nego smrt, od katere edine pričakujejo rešitve.«

Dokler je Italija potrebovala naklonjenosti Jugoslovancev, zlasti po predoru italijanske armade pri Kobaridu, je postopala napram jugoslovanskim vojnim vjetnikom vendarle še nekoliko človeško in obzirno, odkar pa je razpadla Avstro - Ogrska, je postal položaj naših zarobljenikov v Italiji naravnost obupen in neznosen.

Dočim pošilja Italija druge zarobljenike zlasti Poljake in Čeha, polagoma domov, drži Jugoslovane v zarobljeništvu z največjo strogostjo. Izdano je bilo celo posebno povelje, v katerem se ukazuje, da se sme uporabljati Jugoslovane le za najtežja dela. Zato je največ naših zarobljenikov zbranih v taboriščih beneškega odseka, kjer so določeni oddelki za popravo cest, mostov in za druga suženjska dela najnižje vrste. Sploh vse odredbe italijanskih vojaških oblasti vzbujajo opravičen sum, da se hoče naš narod v italijanskih taboriščih sistematično zatreti in uničiti.

Taborišča, v katerih so obsojeni naši zarobljeniki stanovati, so docela nesposobna za prebivališča ljudi. Taborišče Morserane pri Grazzano n. pr. je v celoti eno samo veliko jezero blata. Zarobljeniki morajo ležati na mokri zemlji in v blatu pod šotori. Nesnaga v tem taborišču je tembolj grozna, ker ne dobe vjetniki najnujnejšega perila in so zato tudi vsi ušivi. Tudi ob rekah Adiži, Padovi in Pijavi spijo vjetniki v blatu in v vodi. 24. decembra 1918 je tu narasla voda tako visoko, da so morali vsi taboriščniki pred njo zbežati, pustivši tam še ono malo imovino, ki so jo imeli pošamezniki.

Prehrana zarobljenikov je po količini tako nezadostna, da bi ne zadostovala niti za malega otroka, kaj šele za odrasle može. V Grazziano n. pr. so dobivali vjetniki za opoldansko kosilo le po en stalič. Po kakovosti vjetniške prehrane niti vprašati ne smemo. Naj zadostuje konstatacija, da so vjetniki v Italiji podobni sencam sestradanih ljudi, slabiči obupanih obrazov, sključenih teles. Smrtna kosa jih kosi brez vsakega usmiljenja. V taborišču Kasino, kjer je bilo zbranih le 1600 vojakov, je n. pr. vsak dan umrlo od lakote in splošne oslabelosti 6 do 8 vjetnikov. Veliki umrljivosti se je tem manj čuditi, ker poročajo očividci, da so primorani stradajoči vjetniki iskati odpadke živil po smetiščih ter da vživajo v skrajni sili tudi mrhovino. Nič nenavadnega ni, da pobere zarobljenik iz blata že izžeto oranžo, ter jo nato izsesa do konca z neodoljivo strastjo. Nasproti taborišča v Grazzano so se pasli konji. Kadar so zvedeli vjetniki, da je kak konj poginil, so ga ponoči izgrebli. Kuhali so ga na ognju napravljenem na slami in s cunjami, ker niso imeli drv, ter tako komaj sparjeno mrhovino povžili s strastjo. Vsled te prehrane je več vojakov zbolelo in umrlo. Velikanska grobišča potrjujejo kako žalostni usodi so bili pri posameznih taboriščih izročeni vojni vjetniki.

Žalostna usoda zarobljenikov pa s tem še ni končana. Za vsak mal pregrešek jih čaka najhujša kazen. Prav za malenkosti povežejo zarobljenike za celo noč v žice. Čudno ni, da se marsikdo skuša otresti robstva za vsako ceno. Gorje pa tistemu, ki ne more več prenašati gorja in si ga skuša omiliti s pobegom!

Znan nam je slučaj, da so ubežnika vjeli karabinjerji. Tolkli so ga s kopiti pušk tako, da so mu zdrobili kosti v kolenca. Ra-

njenega so zaprli nato v vlažno podzemeljsko klet v Mosicani, kjer je ležal skozi 10 dni brez odej na goli, mokri zemlji. Za hrano je dobival na dan en četrt hleba kruha, ako je naletel na človeškega strežaja je dosegel tudi še kozarec vode.

Nič nenavadnega ni, da ubijejo straže ubeglice iz taborišč. Iz taborišča Spressiano n. pr. je pred kratkem zbežalo 5 vojakov. Dobili so jih na neki postaji stražarji ter jih tako neusmiljeno topli, da so tri kar na mestu ubili. Čuje se, da so dobili karabinjeri in stražarji ukaz ustreliti vsakega vjetnika, ki bi ga dobili izven taborišča brez spremstva.

Kar se tiče preganjanja in trpinčenja zarobljeniških beguncev, se naštevajo sicer naravnost neverjetna grozodejstva. Omenjamo le junaštvo, s katerim se je hvalil nek primo - tenente iz Vidma, ki je sam pripovedoval naslednje: Ob Pijavi se je nekega dne skrilo v kaverno 60 vjetnikov, ki so hoteli ponoči ubežati. Močna patrolja pod mojim poveljstvom jih je tamkaj našla. Ko so videli ubežniki, da so preslabi, so se udali, ter kleče prosili, naj se jih usmilimo in naj jim ne napravimo nič žalega. S satanskim nametom je končal gospod primo - tenente »Jaz pa sem dal politično celno kaverno z bencinom in dal zažgati. Na daleč naokoli se je čulo rjojenje in vpitje teh gorečih ljudi.« Tako svedok, kateremu je primo - tenente to pripovedoval.

Ako označujemo življenje zarobljenega možta v italijanskih taboriščih kot peklenško, so obsojeni na drugi strani tudi jugoslovanski oficirji, da pod pezo italijanske avitae culturae duševno in telesno popolnoma propadejo.

Tudi oni so nastanjeni v čisto nezadostnih nedostojnih in nehigijenskih zaporih. Znano nam je taborišče, v katerem je prostora k večjem za 80 oficirjev. Nastanjeno jih je bilo v njem 175 do 204. Proti jugoslovanskim oficirjem se uporabljajo vsemogoče sekature. Po trikrat na dan imajo takozvani »apel«, pri katerem se kličejo imena vseh zarobljenih oficirjev v taborišču.

Silno stroge odredbe veljajo za odstranitev iz taborišča. Oficir, ki je 2½ leti italijanski zarobljenik, je smel na izprehod izven tabora le 7krat, med tem le 2krat brez varstva nasajenih bajonetov. Izprehajališča v taborišču pa so tako mala, da ne morejo služiti v posebno razvedrilo sicer na zidovje obsojenih človeških bitij. Čudno zato ni, da naši oficirji vsled pomanjkljivosti stanovanj, vsled stalnih, če tudi velikokrat malenkostnih sekatur, zlasti, ker so tudi obsojeni na pomanjkanje duševne hrane, zdravstveno rapidno propadajo. Poznamo oficirja, ki je bil vedno izredno zdrav korenjak. Tekom dveletnega njegovega bivanja v italijanskem vjetništvu pred zlomom Avstro - Ogrske tudi ni bil nikdar bolan, odkar pa je začela zadnje mesece Italija preganjati v taboriščih Jugoslovane, je postal ta mož vojni invalid, ki ima najopasnejšo srčno nevrozo. Telesno je tako propadel, da tehtal sedaj 68 kg, dočim je preje tehtal 102 kg. Ta slučaj pa ni osamljen, marveč lahko trdimo, da so na istem stališču malone vsi jugoslovanski zarobljeni oficirji, katerim preti v danih razmerah naravnost katastrofa.

Pripominjamo, da presega postopanje italijanskih vojaških oblasti napram jugoslovanskim zarobljenikom vse meje civilizacije in vzbujajo celo v italijanskem civilnem prebivalstvu pomilovanje in usmiljenje.

Podajamo vrsto dejstev, ne da bi se spuščali v njih kritiko, ker menimo, da govore že sama na sebi dovolj. Ker pa ne moremo mirno gledati, da bi nam 80.000 mož v najboljših letih še nadalje prenašalo težke verige ropstva in suženjstva ter nepopisno trpinčenje od strani italijanskih vojaških oblasti, stavljam na ministrskega predsednika kot namestnika ministra za zunanje zadeve naslednja vprašanja:

1. Ali je gospodu ministrskemu predsedniku znano, kako postopajo italijanski oblasti z jugoslovanskimi zarobljeniki?

2. Ako mu je znano, kaj je ukrenil, da se skrajša in olajša gorje našim državljanom, ki so ostali v italijanskem robstvu?

3. Ako mu ni znano, ali je pripravljen pojasniti položaj naših zarobljenikov mirovni konferenci v Parizu, ter zahtevati, da se vjetniki jugoslovanske narodnosti nemudoma vrnejo v domovino?

4. Ali je pripravljen gospod ministrski predsednik predlagati mirovni konferenci sestavo internacionalne komisije, ki naj brez odloga obiše vsa taborišča v Italiji, kjer so nastanjeni jugoslovanski vojni vjetniki, ter poskrbeti, da se bo z jugoslovanskimi zarobljeniki v Italiji dokler se jim ne omogoči povratek v domovino, ravnalo po človeški.

V Beogradu, 18. marca 1919.

Donesek k splošnim narodno-gospodarskim potrebam.

(Gospodarske potrebe občine Leše.)

Gorenjska Vipava pravijo temu kraju. Dolinica tik pod goro Dobroč je odprta samo proti jugu, odkoder blaži ta kraj južni veter. Proti severu straži gora Dobroč in ona gorska skupina, ki leži pred Begunjščico, Ljubeljem in Košuto. Na vzhodni in zahodni strani so razvrščeni večji in manjši grički. Kakor da bi sam Bog razpostavil večne straže temu kraju, da ga obvarujejo pred vsemi škodljivimi vremenskimi vplivi. Tiha blaženost leži čez to dolino, odrezana je od sveta, kakor bi bila svet sam zase. Le kadar zapoje farni zvon, se spomnijo občine na okoli, da je nekje pod goro še občina Leše. Tako daleč od sveta je ta kraj, da še celo sunki velikih svetovnih dogodkov v svoji moči le počasi pririnejo v ta kraj. Gorje pa, ako ti sunki prinašajo gorje, bedo, pomanjkanje vsega — potem se tu zagrižejo in nočejo stran. Kakor da bi se to gorje balo daljne poti nazaj v svet! Na ta kraj pozabijo oni, ki so poklicani, ublaževati vse kvarne posledice velikih preobratov. Kar pa je v svetu dobrega, pa se že preje srečnejši kraji z njim obogate. Dobro, ki roma po svetu, že drugi preje pobero in občina Leše zopet čaka na boljše čase. — Čaka in moli, moli in čaka.

Močnejše in vse glasnejše in obsežnejše mora začeti biti ura gospodarskega življenja. Doba životarjenja, skrbi, romanja v Ameriko in v tovarne mora tudi v tem kraju prestati. Izginiti morajo skrbi kmetove, kako bo plačal davek, kako oblačil svojo družino. K skrbi za večni dušni blagor mora priti tudi skrb za telesni in duševni blagor. Z drugimi besedami: ta gorenjska Vipava mora biti deležna gospodarskega svetovnega napredka, stopiti mora iz svoje zaprtije in osamelosti in stopiti v zvezo s svetom. Kmet se mora prebuditi in se z vso silo zavdati svojega pomena v narodovem gospodarskem življenju. Samo kmet je oni, ki res nekaj ima, kar mu ne more vzeti ogenj in povodenj in »padanje denarja«. Pri delu za narodovo gospodarsko samoosvojitve in napredek pa moramo misliti na vse kraje. Ne samo na one, kjer ljudje kriče in vpijejo in zahtevajo ceste in šole in druge naprave, misliti moramo tudi na one zapuščene naše občine, na katere smo sedaj mislili samo pri volitvah in pri davkih. Tudi občinam, ki živijo v tihi skromnosti, mora biti posvečeno naše gospodarsko in kulturno delo.

Občini Leše je dala priroda vse predpogoje k boljšemu življenju. Poleg rodovitne zemlje je kmetu treba še solnca in dežja, ki se po potrebi menjata. Treba je take prirodne lege njegovim njivam, da niso vsak trenutek v nevarnosti, da privrši buja in huda ura in v pol ure uniči vse njegovo delo. »Zvonenje hudi uri« in streljanje v nabasa-

ne oblake ne pomagajo vedno, pomagajo edino le gore, ob katerih se oblaki razprše, pomagajo vetrovi, ki oblake prepode. In te dobrote ima občina Leše, ki bi ne delala nobene sramote rodovitnim južnim solničnim krajem. — Veliko pa je še reber, brd in slemen, ki leže prazne ali pa rode malo. Vse one kraje, ki še danes v polni legi kažejo svojo nagoto solncu, bo treba pametneje izkoristiti, da ne bodo krasni samo ob zgodnji spomladi, ko raz njih že izgine sneg, ko je še vsa daljna okolica pod debelim plaščem snega. Solnce je moč, ki da vsemu življenju, in tudi praznim in nekoristnim brdom in slemenom bi dalo življenje, ako bi vanje zasejali seme. Zato je živa potreba, da tudi kmet danes dobi ono, kar ima že vsak obrtni stan: šole ali vsaj tečaje. V vsakem okrajnem glavarstvu bi bili skrajno potrebni tečaji za kmete, v katerih bi gospodarji spoznali koristi in dobrote racionalnega, umnega gospodarstva. Teoretični nauki, praktične skušenosti v kmetijskem gospodarstvu morajo postati last vsakega kmeta. V okrajnem glavarstvu mora priti zavod s strokovnimi močmi, ki bo dvignil v okraju gospodarstvo. Iz tega zavoda morajo hoditi praktični učitelji v vsako vas, kakor danes hodijo darjarji nadzorovat kotle za žganjekuho. Treba bo za kmeta vsaj toliko skrbi, kakor jo je za obrtnika in delavca.* Kmetova ljubezen do grude ne sme biti edini nagon h kmetijsko-gospodarskem napredku. — Glavno vodilo mora biti, da je naš kmet mali kmet in da ne prenese velikih stroškov za svojo izobrazbo in da je slab računar, ki bo težko uvidel koristi umnega gospodarenja. In zato mora občina ali okraj v začetku na svoje stroške n. pr. dvigniti rodovitnost kakega značilnega dela zemlje. Vzglede vlečejo in bolje enkrat videti kakor desetkrat slišati. — Delo za kmetov napredek nikakor ni izčrpano, ako se n. pr. na Cojzovem posestvu ustanovi kmetijska šola za celo Gorenjsko. — Taka šola bi bila le za premožnejše in naprednejše kmete. Iz takih šol naj bi izhajali le bolj učitelji, ki bi potem zanesli svoje skušenosti v vse vasi. Tu naj bi se učili res učitelji v pravem pomenu besede, ne pa ljudje, ki se vrnejo na očtov dom in od sebe ne dajo nobene fige. S temi bi razpolagal zgoraj omenjeni zavod pri vsakem okrajnem glavarstvu.

Zivinoreja je glavna ponoga kmetovega gospodarstva. Planine in pašniki po dolini jo žive. Tudi to bo treba dvigniti. Sedanje male nebogljene kravice morajo biti nadomeščene z boljšimi pasmami. Pašne pravice bo treba pregledati, ker te spominjajo na pravico močnejšega in bogatejšega. — Mali kmet števila živine ne more pomnožiti, ker ima pravico na občinski, skupni paši samo za toliko in toliko glav. Reja ovac, ki je včasih tako cvetela, se mora obnoviti, kar bo veliko lažje, ako se posestvo barona Borona, ki meji na planino, nacionalizira, to se pravi, ako bodo imele pravico paše v teh gozdih vse okolne občine. Bolj izčistiti in iztrebiti bo treba planinske pašnike, na katerih leži še vse vprek polno starih, napol razpadlih smrek, grmičevja in vej. Da bi se tako izčistili planina, gmajna (deloma je že) in gozd nad vasjo, bi se rodovitnost pašnikov dvignila in z njo bi se pomnožila zivinoreja, kar je tako močno potrebno po štirih letih vojske, ki je izpraznila marsikateri hlev. — Skrb občine mora biti, da omogoči kmetom, da bodo mogli imeti več živine; izboljšati vse pašnike, upravititi pašno pravico in dvigniti rodovitnost travnikov po dolini. Po travnikih je vse preveč grmičevja, ki trohni in prinaša le malo koristi. Veliko je travnikov, kjer bi detelja n. pr. rodila bolje kakor seno.

* Skrb za povzdigo kmetijskega gospodarstva je treba v državni zakonodaji dokazati in zvišanje produktivnosti zemlje zakonitim (prisilnim) potom urediti.

Radi svoje lege in podnebja je lešanska kotlina naravni prostor za sadjerejo. Ta tvori pri veliko kmetijah najlepši dohodek, bodisi, da prodajajo sadje celo ali pa mošt in žganje. Radi neurejenega gospodarstva in radi slabe gospodarske naobrazbe pa večina ljudi smatra sadje kot nekaj, ki je le tako zraven in ki povzroča nepotrebno delo. — V tej dolini uspevajo najzlahnejše vrste sadja, celo grozdje.* Pri sadjarski razstavi v Radovljici pred leti je dobil mislim posestnik iz Leš prvo nagrado.

Sadjereja bi se dvignila v tej kotlini do mogoče popolnosti, ako se ljudstvo za to panogo gospodarstva začne bolj brigati, ako dobi pošten trg, da ga v jeseni ne bodo izkoriščali razni prekupčevalci. Občina naj v lastni režiji napravi vrt za mlada drevesca, sposobnih ljudi za to ima na razpolago. Nežlahno sadje je treba zamenjati z žlahnim, kraj in drugo je prelepo in predobro, da bi se šopirilo po poljih razno nepotrebno in nekoristno drevje.

V narodnem gospodarstvu mora veljati načelo: pridelati toliko, kolikor je potrebno za preživo v najtežjih časih in potem skušati to najmanjšo produkcijo dvigniti na popolno gospodarsko blagostanje, t. j. obdelovati zemljo tako, da bomo iz nje dobili kolikor mogoče veliko gošpodarskih dobrin, čeprav ne vseh mogočih vrst dobrin, ki so za življenje potrebne, pač pa veliko produkcijo onih dobrin, za katero so pri nas dani narodno - gospodarski predpogoji, t. j. taki predpogoji, ki omogočujejo, da se z malimi stroški in z malim trudom pridelava kolikor mogoče največ. Ako je na eni njivi n. pr. slaba prst za pšenico, pa dobra prst za krompir, opusti pšenico in sadi krompir in pridelava bož z manjšimi stroški toliko krompirja več, da si bo lahko kupil pšenico. Prihraniš si stroške in trud, oboje lahko porabiš za drugo delo, ki bo zopet rodilo nove dobrine. — Da bo pa to načelo prodrlo in da ne bo v škodo celotnemu narodnemu gospodarstvu, je potreba celotne zakonodaje, ki pa seveda predpostavlja natančno poznanjelnosti in zmožnosti naše zemlje. Treba je natančno urediti produkcijo (izdelavanje, pridelavanje) in konsum (vporabo) potom obligatnih (prisilnih) kmetijskih zadrug.

Lesna produkcija je v kotlini zelo razvita. Saj je kotlina okoli in okoli posejana z obsežnimi gozdovi vseh vrst. V pol ure hoda ob potoku, ki se vije skozi kotlinu, greš mimo štirih žag. To delo pa je sila počasno in naporno, žage radi slabe vodne moči delujejo počasi, dovoz in odvoz lesa je radi slabih potov zelo težaven. Zato se ta panoga nikakor ne more razviti in les ne prinaša one koristi, ki bi jo po svoji naravni množini moral prinašati. Za povzdigo lesne industrije in za povzdigo drugih panog (živinoreje, sadjereje itd.) je neobhodno potrebna dobra kraška cesta, ki bi to bogato kotlinu vezala z železnicami v Tržič in Radovljico. Pred vojsko je ta namen dobival že realnejšo obliko, danes pa je stvar popolnoma zaspala. Dolžnost vseh poklicanih je, da se za to potrebo z vso silo zavzamejo. Sedanja cesta, ki pelje visoko nad vasjo, je sila nerodna, ker je dohod iz doline težaven in je vožnja po njej večna, da se pride do železniške postaje. Da se dvigne gospodarsko življenje cele kotline, ki ima bogate predpogoje za to, je skorajšnja cesta neobhodno potrebna. Dobra cesta je kakor cev, po kateri teče olje v cel gospodarski stroj, da je njegovo delovanje vedno sveže in nemoteno.

Taka cesta pa bi bila važna in potrebna še iz drugih vzrokov. Lešanska kotlina ima sila zdravo lego. Kdor želi resnično pravega počitka in oddiha, kjer ga ne moti

* Razni »vinogradi« in »gorice« so žive priče, da je v tej kotlini nekdanj vinska kaplja sladila grenko kmetovo življenje. To dejstvo omenja celo Vodnik v svojih spisih in zavida srečne Lešane.

pisk tovarnen in ropotanje železnice, kjer je obvarovan pred šumom šumnih letovišč, ne najde primernejšega kraja, kakor je ta dolina. Naziv »gorenjska Vipava« je pač najlepše priporočilo za ta kraj. Dokler pa kraj ni zvezan z dobro cesto z železničnimi postajami, morejo biti dobrot njegovih deležni le vaščani sami. Z dobro cesto bi postal ta kraj gotovo eno najljubših letnih bivališč. Zdrava in lepa lega, dobra voda, mir in tišina, to so predpogoji za odpočitek.

Skozi kotlinu teče potok, ki ima pri najnižjem vodnem stanju 100 konjskih sil. Ta naravni zaklad naravnost kriči po izkoriščanju. Greh na radodarnosti narode bi bil, ako bi bil ta potok samo v kras narave, ne pa tudi v gospodarsko korist. — Misel izkoristiti to vodo za elektrarno je stara, porojena še pred vojsko. Koristi elektrarne bi bile velike. Ne samo za kraj sam, ampak za splošno narodno gospodarstvo. Naša država je navezana na uvoz petroleja in ako bi izrabili vse primerne vodne sile za napravo elektraren, bi narodno gospodarska bilanca bila za precej milijonov aktivnejša. Mali obrtniki bi potom elektrike mogli dvigniti svojo produktivno silo, zlasti mizarji, kolarji in žagarji bi pri prirodnem bogastvu vsakovrstnega lesa razširili in izpopolnili svoje delo. Žage bi se mogle postaviti tam, kjer so najbolj potrebne in kjer je dovoz in odvoz lesa lahak. Koliko težkega truda in časa bi kmetje s tem prihranili, ker so danes vse žage tako strašno daleč od ceste. Da ne omenjam koristi električne sile pri poljedelskih strojih in pri poljedelskem delu sploh. Zlasti mlaitvev in rezanje mrve bi se izvršilo veliko hitreje. Ne bilo bi treba tedne in tedne pretrpeti na zaprašenih in nezdravih podeh, prihranjeni čas bi porabili za druga dela.

Elektrarne so zelo važnega narodnogospodarskega pomena in njim bo treba posvečati največjo pozornost. Eno načelo pa mora veljati pri splošnokoristnih napravah in podjetjih. Te ne smejo biti izključna last enega ali dveh premožnejših ljudi; lastnik elektrarne na deželi, ki imajo glavno služiti gospodarskemu napredku občin, morajo biti izključno le občine, kot javnopravna korporacija. Za to nikakor ni demokratično in socialno, ako elektrarno zida nekaj konzorcij ali celo akcijska družba in kupi v ta namen občinski svet za smešno ceno 500 kron. Predno pa občina začne s takim dražjim podjetjem, mora sestaviti natančen proračun in si takorekoč dobičkanost podjetja zagotoviti. Elektrarne so ravno tako občekoristne naprave, kakor ceste, pota in železnice in kakor je lastnik ceste ali pota občina, tako mora biti ona tudi lastnica elektrarne.

Ako hočemo dvigniti kmetijsko gospodarstvo, mora biti to delo kar najbolj decentralizirano (razdeljeno), ker naša domovina je pestra v bogastvih in potrebah. Dosedanje delo je bilo preveč centralizirano (na enem kupu) in zato so uspehi tako površni.

Poznati pa je v ta namen treba vsak kotiček naše zemlje in zato so take gospodarske drobtinice potrebne. — oc

Z zasedenega ozemlja.

Z vseh strani prihajajo neprestano sama vznemirjajoča poročila. Tako poročajo s Tolminskega: Čez mejo je skoro popolnoma nemogoče priti. Vojaška straža se je toliko pomnožila in poostrila, da je meja domala popolnoma zaprta. Skoro povsod na meji kopljejo okope, gostijo žično ograjo, vozijo strojnice in municijo na vse važnejše točke in prehode. Po drugi strani pa se vedejo, kakor bi bili doma; proti ljudem se obnašajo deloma prijazno, dajejo živeža za zelo nizko ceno, ubožnim družinam celo zastonj; seveda samo neposredno ob meji; povsod v ozadju je v tem oziru slabše, mnogo slabše. Tudi šolskim otrokom delijo jedi in kinematografske predstave. Ljudstvu se ne morejo prikupiti, četudi je na primer vino po 1 liru liter. Vsakdo čaka odrešenja. V ostalem pa vršijo razna nasilja prve vrste. Če

dobe ljudi ponoči zunaj, jim laški vojaki enostavno dajejo zausnice. Na ta način hočejo očitno izzvati kak upor, ki bi imel za posledico hujšo odredbo. Oklicali so, da več nego štirje ljudje ne smejo biti na ulici ali na cesti skupaj. Na meji se nahajajo čete arditov, ki so okrutni. Ženska posilstva se množijo. Blizu demarkacijske črte so umorili z bajoneti dva Kobaridca, ki sta imela večje vsote denarja pri sebi in sta nakupovala živino. Krivdo roparskih umorov zvrčajo na civilno prebivalstvo samo.

Iz Istre poročajo: Aretacije in internacije naših ljudi v Istri zavzemajo vedno večje dimenzije. Po italijanskih vojnih oblastih in s pomočjo italijanašev so sestavljene cele liste oseb, določenih za internacijo, ki se potem tudi brez odloga in z vso brezobzirnostjo izvršuje. Koliko naših ljudi bi bilo doslej zaprtih, interniranih in odgnanih v Italijo, ni mogoče ugotoviti: njihovo število znaša nekaj tisočev. V Zminju je italijanski vojaški kaplan San Martino imel pri veliki maši pridigo, kjer je naglaševal, da ni samo smešno, ampak že grešno misliti, da Istra ne bo ostala pod Italijo. Na koncu je pozval narod, da kliče »Eviva Italia!«, poziv, ki se mu seveda ni nihče oglašil. V Rukaycu nad Matuljami so karabinierji vklenili tamšnjega učitelja Ivana Lesico in ga z verigami na rokah odvedli v Opatijo, od tam zopet peš na Matulje in z vlakom v Trst. Mož je namreč bral »Primorske Novine«, kar pomeni v zasedenem ozemlju zločin. Dne 15. aprila je dospelo v Matulje mnogo oddelkov italijanskega topništva. Vsa okolica Matulj je natrpana s topništvom vseh vrst ter municijo. Največ vojaštva je v smeri proti Klancu.

Z Reke poročajo, da se često govori med civilnim prebivalstvom in laškim vojaštvom o možnosti spopada med Italijo in Jugoslavijo. Laško vojaštvo se ne kaže prav nič bojaželjno, marveč kar po vrsti pravijo laški vojaki, da se ne bodo več bojevali in da bi kratkoma vrgli orožje proč, ako bi jih poveljništvo hotelo nagnati v nove boje. V Klani blizu Reke v Istri laška oblast kmetom ne pusti obdelavati polja, češ, da bo ta zemlja pripadla laškemu kolonom, katere hočejo tam naseliti. Ta bi bila pa lepa! Laška oblast bi torej kar ukradla domačinkmetu zemljo in jo dala laškemu kolonu. O, tako pa ne bodo gospodarili Lahi nikdar med jugoslovanskim kmečkim ljudstvom in sploh ne bodo nam gospodarili, ker ne maramo tujega gospodarstva nad seboj, marveč hočemo biti na svoji zemlji sami gospodarji! »Sindaco« z Reke dr. Vio se je mudil te dni v Benetkah. Zbiral je tam dar, ki bi ga Reka poklonila laški kraljici, ako bi prišlo mesto pod Italijo. Ta dar bi stal 800.000 lir. Ali laški kraljici ne bo treba poklanjati nikakega daru, ker Reka ne bo nikdar laška!

O škofu Mahničju smo že poročali, da so ga Lahii odpeljali v Italijo. V Jakinu so ga odvedli na železnico in odpeljali, kakor so rekli, v Rim, Zdravnik dr. Stanek in duhovnik Radič, ki sta ga spremljala, sta se vrnila na Krk. Lahoni so vedeli že delj časa, da odpeljejo škofa v Italijo.

Iz Trsta poročajo, da se je tam osnovala podružnica »Narodnega ujedinenja« pod protektoratom laškega kralja. Društvo hoče širiti laški patriotizem, vzgojevanje mladine v laškem smislu itd. Tudi Gorico hočejo osrečiti s takim pollaščevalnim društvom.

Iz Ajdovščine poročajo: Takoj na to, ko so Lahii proglasili internacijo zdravnik dr. Jenka v Ajdovščini, so pričeli v njegovih vili pleniti. Služkinji, ki jo je dr. Jenko pustil tamkaj, da čuva njegovo zasebno lastnino, so zagrozili, da jo ustrelje. Ukradli so mu raznih stvari za 100.000 kron mirovne vrednosti. Sokriv na tem ravnanju Lahov je ajdovski poštar Casagrande, ki je redno v njihovi družbi. V družbi laških častnikov je videti vedno nastopne družine, ki so sokrivi, da se godi prebivalstvu neprecenljiva in nenadomestljiva škoda, in to so: družina Casagrande, Bianchi, sodnik dr. Ferjančič s soprogo, lekar Simčih in še nekaj drugih. Ti ljudje poznajo domačine, njih mišljenje in razmere ter je bilo po njihovi krivdi doslej aretiranih, interniranih in odvedenih iz Ajdovščine - Šturij približno 14 oseb. — Pred nekoliko dnevi so aretirali Lahii v Budanjah

in Vipavi 34 oseb, med temi tudi otroke od 8 do 10 let in ženske, ter jih odvedli v Italijo.

Iz Brd poročajo: Ko so prišli Lahi, so takoj zaukazali zapreti vse šole. Sedaj so začeli otvarjati laške šole. Odzvalo se je le malo otrok, kljub temu so slaynostno otvorili šolo s sledečim nagovorom na otroke: Otroci! Danes se otvorja v Brdih prva laška šola. Naši ste, saj ste odkupljeni z laško krvjo. Bili ste nekdanj Lahi, sedaj poslovenjeni. Brda so napojena z našo krvjo in da ste odrešeni, se morate zahvaliti našemu kralju. Zatorej zakličite: Evviva! Seveda je bilo vse tiho. Otroci, ki hodijo v šolo, dobijo hrano, a vojaki se pritožujejo, da jim krajšajo porcije. Toda ne z mesom, ne z godbo jih ne bodo dobili: v slovensko šolo bodo hodili v drugo ne!

Strahno je trpljenje na vsem zasedenem ozemlju in posebno se občuti to trpljenje v sedanjem velikonočnem času. Ali vsako trpljenje enkrat neha in prepričani smo, da bo nehala tudi naše trpljenje in da bomo po prenehanem tem trpljenju svobodni v Jugoslaviji! Aleluja!

Politični pregled.

== Jugoslavija. Jugoslovanska umetniška razstava se je otvorila v Parizu dne 10. aprila. — Ministrski podpredsednik in minister za prehrano dr. Korošec je uvedel nadzorstvo nad svobodno trgovino. — Minister za obrt in trgovino Stojan Ribarac je odstopil. Njegov naslednik je Vojo Veljković. — Za istrske begunce je nakazala vlada 1½ milijona dinarjev — V ministrstvu za prosveto se je osnoval poseben samostojen odsek za umetnost. — Železniški minister Vulović odpušča te dni v Pariz. Nadomestoval ga bo poštini minister Lukinić. — Demokratski klub v Narodnem predstavništvu se je prav energično zavzel za jugoslovanske prostovoljce in legijonarje, ki so se borili za osvobodjenje domovine. Zahteva podporo rodbinam teh junakov ter da se jih predvsem vpošteva pri razdelitvi zemljišč. — Delokrog zagrebške trgovske in obrtne zbornice se je razširil tudi na Medjimurje. — Pri poverjeništvu za socialno skrbstvo v Ljubljani se je ustanovil protialkoholni oddelek. — Vojno ministrstvo je izdelalo načrt, po katerem se naše kraljevstvo razdeli v štiri armadne oblasti. Naša država bo imela 47 pehotnih polkov. — Na severni meji se še vedno vrše boji med našimi in nemškimi posadkami. Nemci ne dajo miru in vedno rovarijo in napadajo. — Japonska vlada je poslala 75.000 frankov za srbske invalide. — Iz Amerike je odplul parnik s 3000 jugoslovanskimi izseljenci, ki se vračajo v domovino.

== Slavija. Češke pisateljice, profesorice in doktorice so izdale proti nepravični rešitvi jugoslovanskega vprašanja. — V poljski javnosti se je pojavilo živahno zanimanje za Jugoslovane. Poljsko časopisje zelo poudarja skupnost poljsko - jugoslovanskih interesov in zagovarja potrebo gospodarskih, političnih in družabnih stikov z nami. — V Bolgariji se je pojavilo močno protidinastično gibanje. Dolže vladarsko rodbino, da je ona kriva nesreče Bolgarije. — Vse socialistične stranke na Češkem so se združile.

== Ostali svet. Z ozirom na nejasni položaj je demobilizacija francoske armade prekinjena. — Na Holandskem se boje, da bi boljševiki vdrl v deželo. — Koreja se je uprla proti Japonski. Kitajska podpira upornike. — Madžari trosijo po svetu vesti, da je v Jugoslaviji izbruhnila revolucija. In res se dobe ljudje, ki jim verujejo. — V Pariz je prišel Esad paša, da zastopa Albanijo na mirovni konferenci. — Revolucionarno gibanje na Bavarskem se je razširilo tudi na Badersko.

Politične vesti.

== Italijani proti Wilsonu. Rimska »Epoca« poroča, da je imel Orlando daljši razgovor s Clemenceaumontom, v katerem sta gotovo razpravljala o naših problemih ter se trdi, da jih motri francoski delegat z dobrohotnimi očmi, ker so slični francoskim. Toda odločitev ne odvisi od njega, nego od onega,

ki je, ne vem kakaj, postal nekak vrhovni sodnik vseh problemov. Vodili smo pravičen boj za svoje brate, vzdihujoče pod tujim jarmom ter smo zmagali z brezskrajnimi in junaškimi žrtvami, a poleg tega ne moremo uživati sadov svoje zmage ter objeti bratov brez ratifikacije onega, ki sodi v zadnjem prizivu pri luči teorij, ki so često v nasprotju s čustvovanjem in realnostjo.

== Revolucionarni nemiri v Italiji. V nedeljo so bili v Milanu o priliki nekega socialističnega shoda taki revolucionarni nemiri, kakoršnih v Italiji dosedaj še niso doživeli. Besna množica se je vrgla na vojaštvo, kateremu so prišla na pomoč ojačenja v avtomobilih. Število mrtvecev in ranjencev je tako veliko, da mestne zdravstvene naprave niso zmogle dela.

== Strahovlada komunističnih mogotcev v Budimpešti. Poročajo iz Budimpešte tako grozovite vesti, da prebledavajo spriču njih celo ruski boljševiki. Na podlagi teh so dali usmrtiti sočasni komunistični mogotev v budimpeštanskih ječah bivšega ogrskega paladina nadvojvodo Josipa, bivšega ministrskega predsednika dr. Wekerla in bivšega trgovskega min. Szterenyja. Budimpeštansko prebivalstvo stoji pod pritiskom zločinske vlade, ki potlači vsako drugo mnenje s silnim terorjem in poizkuša vzdržati svojo vladu, ki sama ne obeta dolgega življenja, z vsemi nasilnimi sredstvi. — Pretežna večina dežele si želi ententnega posredovanja, ki bi končalo sedanje razmere.

== Boji v Monakovem. Poročajo iz Monakova: V nedeljo popoldne je bilo komunistično zborovanje na »Theresienwiese«. V poznih popoldanskih urah so Spartakovci napadli kolodvor, ki so ga zasedli oddelki republikanske brambe. Kolodvor so obstreljevali s strojnimi in puškami, pri čemur je bilo veliko ljudi ustreljenih in ranjenih. Napad je bil tako nepričakovan, da so bili ljudje na Kolodvorskem trgu nenadoma presenečeni po strelah. Občinstvo je bežalo narazen ter iskalo v bližnjih hišah zavetja. Napad s strojnimi se je izvršil jako hitro. Napadalci so pripeljali tudi metalce min. Ker branilci kolodvora niso imeli metalcev min in ročnih granat, je postala njihova obramba vsled delovanja metalcev min brezuspešna. Proti 10. zvečer se je izvršil splošen napad na kolodvor, pri čemur so ga napadalci zavzeli in se je posadka morala vdati. Kolodvorskega poveljnika so odvedli in baje ustrelili. Ponoči so zasedli poslopje mestne policije, glavni stan republikanske brambe in druga javna poslopja, kakor tudi vojašnice republikanske brambe. Vse mesto Monakovo je bilo zjutraj v rokah Spartakovcev. Proglašena je bila splošna stavka.

Dopisi.

Gorenja vas nad Škofjo Loko. Naša Krajevna organizacija JDS. je ustanovila svoje nepolitično društvo »Narodno čitalnico« s sedežem v Gorenji vasi. Na tozadevnem ustanovnem občnem zboru, ki se je vršil 13. aprila 1919, so člani izvolili sledeči odbor: predsednik: Jakob Jezeršek, posestnik in trgovec v Gorenji vasi; podpredsednik: Franc Bizjak, trgovec na Hotovljah; tajnik: Ivan Rabič, poštar v Gorenji vasi; tajnikov namestnik: Pavle Oblak, posestnika sin v Gorenji vasi; blagajnik: Vlačaj Paleček, trgovec in posestnik v Gorenji vasi; blagajnikov namestnik: Franc Osredkar, pismo-voja v Gorenji vasi; knjižničar: Franc Jelovčan, posestnik in trgovec v Gorenji vasi. — Tako smo dobili narodni demokrati vendar enkrat svoje društvo, kjer se bomo v prostem času shajali, pomenili o tem in onem in pa kjer se bomo izobraževali s čitanjem časopisov in zabavnih ter podučnih knjig. Pomni naj vsakdo, da le v društvih in to zlasti v izobraževalnih, je bodočnost naroda, tudi kmeta. Zato pozivljamo vse narodno zavedne demokrate, katerim je dobrobit ljudstva pri srcu, da pristopijo kot člani v našo »Narodno čitalnico«. S tem ne bode nihče pravič izgubil, pač pa le pridobil in koristil sebi in narodu, ker pomisli naj vsakdo, da le iz-

obražen človek je dostopen za napredek. Čitalnica naj nam bo nekako ognjišče, okrog katerega se zbiramo v čim večjem številu in delajmo z vsemi močmi vztrajno, da bomo čim prej dosegli čim večji uspeh in napredek. Zato kličemo vsem: vsi na delo! Vsi za enega, eden za vse!

Odbor.

Šoštanj. V nedeljo 30. marca t. l. dopoldne po izobraževalnem odseku Sokola prirejeno predavanje »O primorskih Slovencih« in z njim v zvezi stoječa manifestacija za primorske Jugoslovane sta prav dobro uspela. Združila sta mnogoštevilne narodnjake Šoštanja in okolice ter na znotraj in zunaj osvedočila našo narodno silo. Jamemo se zavedati, da tvorimo strnjeno moč, ki potepta narodnemu razvoju stavljenе zapreke. Z živo besedo in z iz lastnih skušenj črpanim gradivom nam je orisal goriški Slovenec učitelj L. Orel brezznačajno postopanje Lahov, ki mečejo s frazami o kulturi in demokratizmu vsemu svetu pesek v oči, da zakrivajo svoj daleč zaostali barbarizem in svojo pohlepno željo po gospodstvu. Zavedne in značajne Slovence trpinčijo in jih puste umreti gladi — oni Lah, ki ob vsaki priliki kričijo, da časte svojega osvoboditelja Garibaldija! Fej! — Predavatelju se je od domače strani obetala neomajna zvestoba. Pride čas, ko še tudi lahko mi nekoč prosimo pomoči pri naših junaških Primorcih. S pesmijo »Lepa naša domovina« na glavni ulici šoštanjski se je zaključil enodušni zbor. Soglasno sprejeta resolucija zbranih Slovencev iz Šaleške doline, ki se je poslala deželni vladi za Slovenijo, se glasi: 1.) Protestujemo zoper brezpravno lastitev jugoslovanskega Primorja od strani Italijanov. 2.) zahtevamo, če treba tudi z orožjem, da bodi vsak Jugoslovčan in vsa jugoslovanska zemlja v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. 3.) Prosimo vse Slovence z juga in severa za učinkovito bratsko pomoč, da čimprej dosežemo ta svoj, nad vse pravični cilj!

Šoštanj. V nedeljo 30. marca t. l. popoldne se je igrala Finžgarjeva »Naša kri«, katero je priredilo pevsko in bralno društvo »Šaleški zvon« iz Velenja. Igra je bila po bratu Sokolu Kurniku, poslovdnji Škalskega rudokopa, izvrstno prikrojena — zoper naše tlačitelje Lahe. Igrali so jo Škalčani s polnim umevanjem pomena svojih vlog, z izvrstno naravnostjo in zbrano skupnostjo. Ljubko petje Škalčank je omililo resne prizore o boju za svobodo. Nad vse vstrajnemu prireditelju Kurniku, vsem vrlim škalskim igralcem naše iskrene častitke k izborni igri. Končno še nekaj besed o vzglednem razmerju med škalskimi rudarji in narodnim Slovenstvom, ki omogoča take krasne prireditve. Prodira zavest, da smo vsi delavci, ki delamo kot bratje za našo skupno blaginjo. Kje se toliko in tako brezobzirno trebi plevel sebičnosti kakor v Jugoslaviji? Res je, da še nikakor ni vse urejeno kakor bi moralo biti, ali v vsej naši jugoslovanski državi se kaže resna in železnovstrajna volja, da se delajo čisti računi, da smo na njihovi podlagi medsebojni odkritosrčni prijatelji. Seveda mora biti pri vsakem delu glava, ki ga vodi in se mora napornejše in dragocenejše delo vodnika bolje nagraditi kakor delo začelnika ali manj sposobnega. Vendar pa na drugi strani še nihče nima pravice, da slabejšega izžema ali ga v svoji domišljavosti prezira, namesto da mu bratsko pomaga, da se povzdigne k dobremu sodelavcu pri naši demokratični, narodni zgradbi! Ne v razdiranju, temveč v skupnem delu za našo demokratično, slovansko državo, ki more uspehe našega dela učinkovito varovati — je naša rešitev!

J. S.

Ptuj. Ljudski shod JDS. 13. aprila 1919 je bila impozantna manifestacija bližnjih in daljnih domačinov za našo stranko. Zborovanje je vodil dr. Jurtela, o političnem položaju je govoril prof. Voglar. V jedrnatih stavkih je naslikal vse gorje, ki so ga prizadeli Nemci in Madžari celemu kulturnemu svetu in prokletstvo, ki leži na njihovih glavah. Naše zavedno ljudstvo pozna natančno njihov brezupen položaj, in ima za vse

nemške lažnjive vabe samo pomilovalni nasmeš. V nadaljnjem govoru je stalo v ospredju vprašanje draginje, uradniških plač, valute, vojnega posojila in agrarne reforme, ki ga bo končno vlada tako rešila, kakor bo se to zdelo prav večini parlamenta. Večino parlamenta pa tvori 140 poslancev JDS. Če hoče torej dobiti ljudstvo vpliv na to parlamentarno večino, naj se zbudi iz političnega spanja, naj se organizira v stranki, ustanovi v vsaki vasi krajevne odbore, ki naj pretresajo tozadevna vprašanja in poročajo zlasti želje o agrarni reformi strankinemu klubu. Odločno pa je svaril navzoče pred strankarskim bojem in zlasti pred tem, da bi z nedovoljenimi sredstvi vabili člane drugih strank v naše organizacije. Renegatstva smo do grla siti. Vsaka stranka naj se organizira in svoje vrste ojači in skuša sicer po različnih potih, a vendar z istim ciljem privedi naš jugoslovanski čolnič v varen pristan. Ogorčenje in obenem veselost je zavlada med zborovalci, ko potegne govornik iz žepa sobotnega Slovenca ter izjavi, da je isti govor imel v petek večer v Mariboru. Slovenčevoro poročilo o govoru pa se glasi takole: »Vojna napoved . . . . . Govornik (Voglar) je izjavil da je nemogoče, da bi slovenske stranke še nadalje skupno delovale. Časi, ko so slovenske stranke složno delovale, so minuli, odslej se bo vršila borba med JDS in SLS«. Morda pa se bo zdelo samo to suho konstatiranje že tudi vojna napoved.

Sv. Lenart v Slov. Gor. JDS. je priredila 13. aprila tukaj velik ljudski shod. Preds. kraj. org. JDS. dr. Gorišek je otvoril zborovanje ter dal besedo poslancu Voglarju, ki je z jasnimi besedami razjasnil naš zunanji in politični položaj, govoril o rovanju lačnih Nemcev proti obstoju našega kraljestva, proti Srbom in proti naši dinastiji. Globok utis je napravila na poslušalce slika o zaslugah Srbov in njihovega kralja za našo osvoboditev in ujedinenje. Zlasti pa je zanimalo vprašanje agrarne reforme, vlauite in vojnega posojila. Ker leži ključ do rešitve teh vprašanj v demokratskem klubu, ki obstoji iz 140 poslancev JDS., je pozval govornik zlasti kmečko ljudstvo, naj se organizira in skuša dobiti potom krajevnih odborov JDS. vpliv na parlamentarni klub. Dr. Gorišek je jako nazorno in poučno naslikal stanje naše sedanje valute in potrebe, da se obvaruje nadaljne preplavljenosti po nemških kronah.

Bivši poslanec Roškar ni našel milosti pred S. L. S., ker ga je kot poslanca črtala. To je seveda stvar njegove stranke. Čudo pa je, da so na nedeljskem shodu skušali pristaši SLS. zvaliti krivdo na tem na našo stranko. Poslanec Voglar jih je čisto pravilno zavrnil, češ da so se obnili na čisto napačen naslov. Tozadevno naj zahtevajo od vodstva lastne stranke pojasnila, zakaj je vodilo za nos svojega poslanca.

Olševk pri Kranju. Krasno uspel shod JDS se je vršil tu dne 13. t. m. na Mubijevem dvorišču za Olševk in okoliške vasi Luže, Visoko, Hotemaže in Tupaliče. Shodu je predsedoval g. Jakob Koželj. Prvi govornik dr. Ivan Sajovic, ki je na naše povabilo prihitel iz daljnega Kočevskega v našo sredo, je v lahko umljivem govoru razložil dosedanji naš samobitni narodni, kulturni in gospodarski razvoj, ki se krona sedaj s političnim razvojem, s politično samostojnostjo, z Jugoslavijo. Kot smo se zavedli, da smo Slovenci in smo se potem še pod staro Avstrijo na podlagi tega dejstva v Čitalnicah in Izobraževalnih društvih organizirali kulturno, z denarnimi zavodi in gospodarskimi društvi pa gospodarsko ter smo z zvezo kulturnih, denarnih in gospodarskih naših trdnjav vstvarili krepko samobitno kulturno in gospodarsko trdnjavo Slovenijo, tako moramo sedaj z organiziranjem oseb, ki naj tvorijo novo državo, ustvariti glavo, ki naj to državo vodi. Posamezniki ne pomenijo nič,

zlitli v eno vrsto z umnim vodstvom pa veliko, lahko vse. Jedro vsake države je ljudstvo, hrbtnica stranke, ki sestavljajo glavo, to je vlado vsake države. Kdor hoče torej imeti vpliv na vlado, to se pravi na svojo lastno usodo, mora v stranko. Toda ne v strankarjenje kot pred vojno; zavedati se moramo, da smo vsi bratje, čeprav politično različnega mišljenja, da želimo vsi državi, to je samim sebi, dobro, razlikujemo se le v tem, kod se pride poprej do dobrega, ali po levi ali po desni poti. Zato se o teh dveh potih ne prepirajmo in ne sovražimo, ampak pohitimo vsak po tisti poti, ki misli, da je prava, do cilja in pot sama bo pokazala, kdo je boljše zadel. Pred vojno so bile tri stranke, ena, napredna ali liberalna je umrla. Tudi sedaj imamo tri: socijalistično ali boljševisko ali komunistično stranko, ki hoče vse ljudi in premoženje, delo in jelo, izenačiti. Slovensko ljudsko stranko, ki jo vodijo duhovniki in ki presoja vsled tega vsak korak tudi raz cerkveno stališče in pa novo Jugoslovansko Demokratično Stranko (JDS), ki se je šele ustanovila lansko leto ter je edina stranka, ki obsega celo državo. Ona hoče predvsem urediti državo, tako, da bosta vladala varnost osebe in lastnine ter red, ona hoče, da sad svojih žuljev vsakdo sam žvija, obenem pa da delo vsakega tudi pošteno preredi. Zametuje vsako hujskanje stanu proti stanu, obenem pa zahteva, da so vsi ljudje in stanovi enakopravni. Ščitila bo zlasti kmeta kot steber države. — Nato je razložil gospod Franc Šemrov, znani neutrudljivi politični organizator Gorenjske, v poljudnem in temeljitem govoru gospodarski naš položaj, zlasti pa denarno vprašanje, katera izvajanja je ljudstvo poslušalo tudi r napeto pozornostjo, posebno ko je razlagal, kakšnega velikanskega pomena je za ohranitev našega premoženja in denarja junaška Srbija kot zaveznica antante. Konečno je v poljudnih besedah jako lepo razložil pomen krajevne organizacije za kmeta ter njene naloge gospod Josip Lapajne iz Cerklj ter žel obilo pohvale. Ob zaključku shoda se je priglasilo nad 50 posestnikov v stranko JDS iz Olševka in okolice, na kar se jih je vzprejelo ter se je vršil vsled tega takoj ustanovni občni zbor Krajevne organizacije JDS za Olševk in okolico. Predsednikom je bil izvoljen gospod Franc Juvaň, po domače Mubi, posestnik v Olševku; tajnikom g. Mihael Sajovic p. d. Spodnji Anderc, posestnik v Olševku; blagajnikom Janez Logar, posestnika sin istotam. V odbor so bili še nadalje izvoljeni: iz Luž Jekovec Janez in Gašperlin Jakob, iz Visokega župan Jakob Šter, Franc Vrečko in Franc Stružnik, iz Hotemaž Brolih Andrej, Brolih Janez in Košir Aleš; iz Tupalič Jožef Arh, Franc Muri in Jože Stružnik; za namestnika pa Jakob Mali ter Franc Sajovic iz Olševka, vsi sami posestniki — **Seme je vrženo** — s složnim delom nam bo prineslo stoteran sad! — **V a š č a n**.

Sv. Lenart v Slov. Gor. Kakor na vseh sestankih in shodih JDS., kjer govori prof. Voglar, je naglašal tudi tukaj potrebo organizacije vsakega posameznika v tej ali drugi politični stranki. Tisti časi, ko so morali jemati naši ljudje ozire na Nemce in se niso upali vtikati v politiko, so sedaj minuli. Mi si vrejemo lastno državo in vsak posameznik je dolžan sodelovati pri tej ureditvi. Druge poti pa za to, kakor da se organizirajo ljudje po strankah, ni. Jasno in odločno pa je naglašal, da se mora pri konsolidiranju strank opuščati vsak medsebojni napad, kakor se je to dogajalo pred vojno. Popolno svobodo mora uživati vsakdo pri tem, ali se odloči za našo ali drugo stranko. Čudno se nam zdi, da tolmačijo »Slovenčevi« dopisniki take lojalne izjave kot napoved vojne. Iz takih dopisov se vidi jasno tista velika nervoznost, ki se je polotila voditeljev SLS. danes, ko se je priklopila večina parlamenta naši JDS.

Iz Bohinja se poroča: Minulo nedeljo, dne 13. t. m. imela je tukajšnja kmetijska podružnica svoj letni občni zbor. Skupno z občnim zborom kmetijske podružnice, sklical se je tudi ustanovni shod »Kmetijske zveze« za faro Srednja vas, kar vse je pravilno in v redu. Ni pa bilo pravilno, še manj potrebno, da sta gospoda govornika — domači kaplan in povabljeni govornik iz Ljubljane — krenila na strankarsko pot ter se pečala razven programa shoda največ z jugoslovansko demokratsko stranko ter ji naprtila želimeljsko tolovajstvo, razporoko, ločitev cerkve od države, ločitev šole od cerkve, odpravo verouka in križev iz vseh šol in zna Bog, kakšna vsa druga grozodejstva. Da sta dobila tudi ministra Kramer in Pribičević svoje batine, je pač samo ob sebi umevno. Toda velemožna gospoda, vse, kar je prav. Naš kmet ni tako zabokan in zaplankan, kakor se vam zdi. On je hudomušen in navihan; posluša, a premišljuje, se muza in pritrjuje, toda tudi potihem razsoja in pravi: »gospodje farbajo, za kožo jim gre«. Skušnja in vojska sta ga zmodrila. On dobro ve, da je SLS bila pod vsemi raznimi imeni vedno izrazito klerikalna in je svojo moč porabljala vedno le sebi v korist, vsem drugim stanovom pa na škodo. In tisti Janezki in Janezi, katere ste v svojem govoru podtikali JDS so zares pravi ožlindrani Janezi, v SLS, ki so jo tudi do skrajnosti diskreditirali.

Ormož. Ljudski shod JDS. Četudi na delavnik, je bil ta shod tako mnogobrojno obiskan, da ljudje niso imeli vsi prostora v zborovalnem lokalu in so morali na hodniku stati. Predsednik krajevne organizacije Veselič je otvoril shod ter dal besedo profesorju Voglarju, ki je predočil navzočim tista grozna zločina, ki so jih zakrivali Nemci in Madžari Jugoslovonom in za katera se bodo morali najmanj 100 let pokoriti. Opozarjal je na to, da iščejo ti Nemci tovarišev med nami, ki bi jim pomagali plačevati neznosne davke, ki bi pridelovali na naših rodovitnih njivah kruh za gladne nemške boljševice itd. Naši kmetje, tudi na meji, vedo natanko, kam pes tace moli in se ne brigajo za njihove mile prošnje.

V drugem delu svojega govora je razvil naziranje strankinega kluba v parlamentu, ki ima izmed 260 posl. večino o vseh za sedaj najvažnejših vprašanjih: o valuti, o vojnem posojilu in zlasti o agrarni reformi. Pozival je navzoče, naj se vsakdo organizira v stranki, krajevni odbori JDS pa se naj posvetujejo o tem, kako se naj agrarna reforma izvede v njihovem okolišu in to poročajo vodstvu stranke. Nikdo pa naj ne sili pristašev druge stranke z nepoštenimi sredstvi v naš tabor, ker renegatov ne maramo in ne potrebujemo. Vsakdo naj se drži navodil strankinega vodstva, ki zahteva od članov, da se ogibljejo povsod vseh napadov, na člane drugih strank, četudi napadajo in hujskajo oni. Po govoru se je razvila živahna debata. Cela vrsta poslušalcev je stavila razna vprašanja na našega poslanca, ki je na vsa stvarno odgovarjal. Ob občem navdušenem ploskanju se je shod zaključil.

Ormož. Na tukajšnjem shodu JDS je bilo tudi nekaj mož, ki so se bili udeležili zadnjega shoda SLS, na katerem so govorniki tako hujskali proti JDS in njene pristaše tako strastno napadali, da morajo sedaj prizadeti svojo čast pred sodnijo braniti. Seveda so ti pristaši SLS pričakovali, da bodo naši govorniki z enakimi koli okoli sebe tolkli ter izlzivali gnojnico po političnih nasprotnikih, a o tem oziru so bili po pravici razočarani ter so odkrito priznali, da so dobili o JDS po tem shodu popolnoma druge nazore, kakor so jih imeli vsled nasprotnega hujskanja poprej. Star kmet je izjavil, da če traja to klerikalno hujskanje še nekaj časa in ima ljudstvo priliko slišati treznaj, premišljena in resna izvajanja govornikov JDS, ki ob vsaki priliki pozivajo ljudstvo k slogi, da bo brez vsake agitacije pristopalo ljudstvo k tej stranki. Hujskanja in laži, ki so jih poslušali

li na shodih pred vojno, danes ne marajo več.

Središče. Ljudski shod JDS, ki se je vršil pod predsedstvom g. Zadravca 15. aprila v tukajšnji šoli, je pokazal po svojem mnogobrojnem obisku veliko zanimanje ljudstva za politična vprašanja sploh in za trezno politiko JDS posebej. Naš poslanec prof. Voglar je naslikal zunanji in notranji politični položaj ter naglašal, da more v moderni demokratični državi, kakor bi naj bilo naše kraljestvo, ljudstvo sodelovati pri rešitvi vseh važnih političnih in gospodarskih vprašanj s tem, da se brez izjeme po strankah krepko organizira in se udeležuje strankinih zborovanj, zaupnih in javnih shodov itd. Svaril pa je pristaše JDS pred tem, da bi posnemali hujskače klerikalne stranke in pisali po listih take neresnice, kakor delata v najnovejšem času to »Slovenec« in »Stražac«.

Vesele velikonočne praznike želi vsem svojim prijateljem „DOMOVINA“.

Tedenske vesti.

Glavno zborovanje zaupnikov Jugoslovanske demokratske stranke. Načelstvo Jugoslovanske demokratske stranke je v seji dne 15. aprila sklenilo preložiti glavno strankino zborovanje od 27. aprila na 11. maj in sicer vsled želje raznih srbskih in hrvatskih poslancev ter ministrov demokratske stranke, ki se hočejo tega zborovanja v večjem številu udeležiti. 27. aprila bi jim bilo to nemogoče, zato so prosili naj se preloži zborovanje na 11. maj. Dnevni red zborovanja ostane isti. Vse organizacije dobijo vabila s sporedom pravočasno.

V Borovnici pri Ljubljani se vrši na velikonočni ponedeljek dne 21. t. m. ob pol 4. popoldne v gostilni pri Cerku javen shod Jugoslovanske demokratske stranke. Vabljeni so vsi okoličani.

V Srednji vasi v Bohinju priredi Jugoslovanska demokratska stranka na velikonočni ponedeljek dne 21. t. m. ob 11. dopoldne javen shod v šoli.

Krajevna organizacija JDS v Breznici je priredila minulo nedeljo, dne 13. t. m. v Žirovnici pri Kržišniku dobro obiskan javen shod. Živinozdravnik g. Pestotnik je poučno predaval o živinoreji, g. dr. Kavčič pa o političnem položaju, o agrarni reformi in o drugih važnih zadevah. Govornik je naglašal, da je naša stranka za mirni in dostojni razvoj, da ni proti veri, temveč prepušča vsakomur svobodno prepričanje. Proti koncu je bil prav zanimiv plošen razgovor. Končno je bil izvoljen kmetovalec Bizjak Ivan kot tretji zaupnik krajevne organizacije.

Shodi JDS. na Štajerskem. Pred vsakim javnim našim shodom hodijo agitatorji SLS od hiše do hiše ter skušajo z vsem mogočim odvrniti ljudi od obiska naših shodov. Pri vsem tem pa pride nekaj njihovih kmetskih pristašev na naše shode. Po enem teh shodov se je izjavil star mož v privatnem pogovoru takole: »Jaz zdaj že razumem, zakaj nam branijo hoditi na vaše shode poslušat vaših govornikov. Bojijo se, da bi tukaj videli in slišali, da vse to ni nič res, kar naprej govorijo o vaših shodih. Na vaših shodih ni slišati nobenega napada, pač pa se človek lahko o vseh stvareh mnogo pametnega nauči. Zdaj še le vem, kašna je pri nas vlada, kakšen je parlament in kaj ima opraviti. Pri nas se to ne zve.«

Časi se izpreminjajo. Nekdaj so te preganjali in zaprli, če si se upal v Celju, Mariboru ali Ptujju zapeti »Hej Slovani«. V teh mestih se niti Sokoli nišo smeli prikazati v kroju. Sedaj pa je bil obsojen neki mariborski trgovec na 40 kron globe, ker je v svojem germanskem navdušenju javno pel nemško izzivajočo himno »Die Wacht am Rhein«. Da, časi se spreminjajo!

Strašna nesreča na železnici. V soboto zvečer se je pripetila na južni železnici strašna nesreča. V večernem vlaku, ki vozi iz Ljubljane direktno proti Zagrebu, je v vagonu drugega razreda na sedaj nepojasnen način nastal požar. Nekateri pripovedujejo, da se je neki ženski od iskre iz lokomotive vnela obleka, drugi pravijo, da se ji je vnel smodnik, ki ga je imela v papirnem zavoju. Od vročine je eksplodiral bencin, ki ga je imel nekdo večjo množino s seboj v vagonu. Nastala je strašna panika. Potniki so kot goreče baklje begali po vagonu, sopotniki iz drugih vagonov so pa skušali ustaviti vlak. Toda zavora za silo je odpovedala. Kričali so skozi okno, da bi opozorili strojevodjo. Vlak je vozil v strašnem diru še sedem kilometrov, predno je strojevodja ustavil vlak malo pred Sevnico. Žrtve nesreče so strašne. Ranjence, 21 po številu so prepeljali deloma v bolnico v Brežice, deloma pa v Zagreb. Oficijal post. ček. urada Franc Petrič je umrl v Brežicah. Ob progi so našli več ranjencev, ki so med smrtonosno vožnjo skočili iz vlaka, ki je drvel z brzino 60 km na uro. Neka neznanca ženska se je pri padcu ubila. Med ranjenci so tudi štirje častniki. Nekateri so tako opečeni, da bodo le težko okrevali.

Poverjeništvu za socialno skrb uraduje od 15. aprila dalje od 8. ure dopoldne do 2. ure popoldne nepretrgoma. Vložišče je odprto od 8. do 12. Stranke se sprejemajo ob delavnikih od pol 11. do 12. ure dopoldne; poverjenik pa sprejema stranke le ob torkih, četrtnih in sobotah od 10. do 12. dopoldne.

Zbirka za invalide. V nedeljo so rodoljubi v Zagrebu priredili javno zbirko za jugoslovanske invalide. Nabrali so 27.000 kron.

Nova pesniška zbirka. V založbi Tiskovne zadruge v Ljubljani je pravkar izšla zbirka Fl. Golarjevih pesmi »Rožni grm«. Pesnik Golar je znan po svoji prvi pesniški zbirki »Pisano polje«, ki je izšla leta 1910. in našla splošno priznanje, ter pesmi, ki jih je objavljala v »Ljubljanskem Zvonu« in »Slovanu«. Golar je pesnik domače zemlje in življenja, ki se razvija na njej. Ljubka in prisrčna je njegova ljubavna pesem. Z Rožnim grmom, ki je izšel v lepi in okusni opremi, stopa Golar v vrsto naših najboljših lirikov. Zbirko prav toplo priporočamo. Broširana velja 5 K, vezana 6 K, po pošti 50 v več. Naroča se pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Sodna ulica 6.

Stavka. Uslužbenci ljubljanskega tramvajstva stavkajo. Tramvajski promet je ustavljen, ker jim družba noče zvišati plače. Pa se bo morala le ukloniti. Če ne, naj pa mestna občina ljubljanska izrabi priliko in prevzame električno železnico v lastno upravo.

Raznoterosti.

* Izprememba časa. V Jugoslaviji se ne bo za poletje uvedel poletni čas, kakor je bilo to med vojno. Ta sprememba časa je bila nemškega izvora. Tudi na Češkem se ne uvede. Najbrž se bo pa pri nas uvedlo s 1. majem novo štetje ur, namreč od 1. do 24., in sicer od polnoči do polnoči. Namesto ena popoldne bomo rekli 13, namesto 2, 3, 4, popoldne itd., bo 14, 15, 16 itd. Na plakatih za gledališče bo n. pr. napisano: Predstava se prične ob poldvajsetih in konča od tričetrt na trindvajset — Skrajna bo sicer to malo nerodno in bo vzbujalo smeh, sčasoma se bomo pa privadili in priznali, da je praktično.

* Iz parlamenta. Češki drž. poslanec Vaclav Březnovský v državni zbornici ni pogosto govoril, pač pa se je odlikoval z umestnimi mešklici, s katerimi je pital in pogosto v zadrego spravljala ošabne nemške govornike. Nekoč je govoril tudi nemški štajerski poslanec in v svojem govoru, prenapolnjenem s publicami, je večkrat ponavljal: »Steiermark ist der Kopf am österreichischen Adler« (Štajerska dežela je glava na cesarskem orlu). Březnovský je na to vzkliznil: »Morda hočete reči »Kropf«. S tem je nacikal na severnoštajerske krofaste Nemce in splošna vesela razburjenost je ohladila ošabnega govornika.

* Odkritosrečni politik. Svoje dni so tako na Češkem kakor na Slovenskem prirejali narodnjaki, ki so začeli svoj narod dramiti k novemu življenju, javne shode ali tabore za probujo narodne samozavesti. Tako slavlje se je obhajalo tudi v Lužankah pri Brnu in med došlimi gosti so bili tudi: oče češkega naroda, večnoslavni Francišek Palacký, potem njegov zet Rieger, ki je po smrti Palackega vodil češki narod in končno glasoviti učenjak in rodoljub Purkyně. Ko se je slovesnost začela, je prišel v uniformi tudi policijski komisar. Nato je eden izmed domačih odličnjakov predstavljal komisarju goste: »Gospod Palacký, gospod doktor Rieger...« »Jaz pa sem doktor Purkyně, tisti znani narodni hujskač — na mene posebno pazite!« je pristavil pred komisarjem Purkině. Komisar, slišavši častivrednega sivolasega starečka tako odkritosrečno in vendar uljudno govoriti, je od sramote zardel, grenko se je nasmešnil in molče sedel za mizo. Kakor je bilo videti, želel si je komisar le, da bo slavlja kmalu konec. Ko je naposled z navdušenim napatnico Rieger zaključil slavlje, se je trojica narodnih pionirjev odpeljala domu in komisarju se je vidno olajšalo srce.

Listnica uredništva.

Dopisnikom sploh: Vse, kar je brez podpisa, roma v koš!

Poslano.

Založba Kleinmeyr & Bamberg, Ljubljana, si usoja p. n. občinstvu naznaniti, da pripravlja izdajo

Velikega slovenskega vzornega spisovnika izpod peresa gosp. prof. Henrika Podkrajška. Spisovnik, okoli 360 do 400 strani, bo v kratkem izšel in bo obsegal izbrano zbirko pisem, listin in vlog za zasebnike, trgovce in obrtnike. Izkratka, spisovnik bo neogiben, potreben svetovalec v vseh vprašanjih in pravnih zadevah očitih gospodarski promet.

Naročila pred izdajo, ki so potrebna spričo majhne naklade zaradi težkoč pri nabavi papirja, sprejemajo vse knjigarne.

Odgovorni urednik: Emil Vođeb.

Tisk »Narodne Tiskarne« v Ljubljani.

Izdaja: Konsorcij »Domovina«.

Izhaja vsak petek.

Naročnina za tekoče leto 12 K, za pol 6 K.

Posamezna številka 80 vinarjev.

Uredništvo in upravnništvo:

Sodna ulica št. 6, prtiličje desno.

Inserati po dogovoru.

Več zidarjev

proti dobri plači in pod ugodnimi pogoji se sprejme takoj v delo. Javiti se je med uradnimi urami v

Državni posredovalnici za delo
Ljubljana, Stritarjeva ulica št. 3.

Habsburgovci

izidejo takoj po praznikih v ponatisu v posebni brošuri.

Ljubljanska kreditna banka v Ljubljani.

Delniška glavica . . . K 10,000.000.—
Rezervni fondí . . . K 2,000.000.—

Podružnice:

v Splitu, Celovcu, Trstu, Sarajevu,
Gorici (t. č. Ljubljani) in Celju.

Sprejema

vloge na knjižice in na
tekoči račun.

Nakup in prodaja vseh vrst vrednost-
nih papirjev, deviz in valut. Vnov-
čevanje kuponov, izžrebanih zastavnih
pisem in obligacij.

Nakazila in kreditna pisma.

Borzna naročila.

➡ Promese ➡
k vsakemu žrebanju.

➡ Posojila ➡
na vrednostne papirje.

Eskontovanje menic.

Sprejemanje

vrednostnih papirjev v
hrambo in oskrbovanje.

Stavbeni krediti.

Aprovizacijski krediti.

Poslovnica

avstrijske državne
loterije.

Odvetnik dr. Josip Klepec

je otvoril svojo pisarno v Ljubljani,

Janez Trdinova ulica št. 8

(v hiši Kmetke posojilnice poleg Zveze slovenskih zadrug).

3-1

➡ Sadjevec, ➡
➡ vino ➡
➡ in ➡
➡ kisló vodo ➡
➡ razpošilja ➡

A. OSET p. Guštanj.

! Pozor, drvarji !

Potrebujem 40—50 dobrih delavcev v šumi
Petrovi gori. Dnevni zaslužek 15 do 20 K.
Živež po kolikor mogoče nizki ceni. Prija-
viti se je pri šumski upravi **Vojnović**, ko-
lodvor, blizu Karlovca na Hrvaškem.

B. Kenda.

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3,

je imela koncem leta 1918 vlog . . . . . K 80,000.000
in rezervnega zaklada . . . . . „ 2,500.000

➡ Sprejema vloge vsak delavnik. ➡

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Hranilnica je pupilarno varna.

Devoljuje posojila na zemljišča in poslopja proti nizkemu obrestovanju in
obligatornemu odplačevanju dolga.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima ustanovljeno
Kreditno društvo.

Delniška glavica: K 30,000.000. **Jadranska banka Podružnica Ljubljana.** Rezerve: okrog . K 10,000.000.

Centrala: TRST. — Podružnice: Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Metkovič, Opatica, Split, Šibenik, Zader, Ekspozitura Kranj.

Sprejema:

Vloge na knjižico.

Vloge na tekoči in žiro račun
proti najugodnejšemu obrestovanju. —
Rentni davek plača banka iz svojega.

Kupuje in prodaja:

Devize, valute, vrednostne papirje itd.

Eskontira:

Menice, devize, vrednostne papirje itd.

Izdaja:

Ceke, nakaznice in akreditive na vsa
tu- in inozemska mesta.

Daje predujme:

na vrednostne papirje in na blago, le-
žeče v javnih skladiščih. Daje trgo-
vske kredite pod najugodnejšimi pogoji.

Prevzema:

Borzna naročila in jih izvršuje najku-
lantneje.

Brzojavni naslov:

➡ **JADRANSKA.** ➡

Telefon št. 257.

Velikonočna priloga.

Manica:

Aleluja.

Probuja se narava
in zeleni že plan,
kot kralj čestitljiv bliža
se nam Vstajenja dan.

Iz zemlje se dviguje
stotisočeri cvet,
v poljubo žarkov solčnih
mladi se širni svet.

Kot kralj čestitljiv bliža
se nam Vstajenja dan,
z njim iz okov in robstva
vstal je — Jugoslovan.

A. Kuprin:

Napitnica.

Bližala se je dvestoletnica nove dobe. Le petnajst minut je še manjkalo do onega meseca, dneva in ure, v katerem je pred dvestoleti poslednja dežela z državno upravo, najtrdovratnejša in najstarokopitnejša med vsemi državami, — Nemčija, — končno sklenila opustiti svojo zastarelo in smešno narodno samostojnost ter se je ob navdušenju vse zemlje radostno pridružila svetovni anarhični družbi svobodnega človeštva. Po staroslavnem, krščanskem časošetju, je bilo to na predvečer leta 2906.

Toda nikjer niso pozdravljali novega, dvestotega leta s tako ponosnim zmagovalcem, kakor na severnem in južnem tečaju, na glavnih postajah velike električne zemeljske magnetske moči. Tekom poslednjih tridesetih let je več tisoč tehnikov, inženirjev, zvezdoznancev, matematikov, arhitektov in drugih učenih strokovnjakov požrtvovalno delovalo za vresničenje najpogumnejše, najponosnejše misli II. stoletja. Sklenili so zemeljsko oblo spremeniti v velikansko elektromagnetično cevko in v ta namen so jo omotali od severa do juga v obliki zavojice z jeklenu, z gutaperko prevlečeno vrvjo, dolgo približno štiri milijarde kilometrov. Na obeh tečajih so postavili izredno silne sprejemalce elektrike in končno so spojili med seboj vse kote zemlje z nebrojno množino vodov. To čudovito podjetje so vzmernirjeni opazovali ne le na zemlji, temveč celo na vseh najbližnjih zvezdah, s katerimi so bili prebivalci zemlje v stalnih stikih. Mnogi so gledali to veliko delo z nezaupnostjo, nekateri s skrbjo, da celo z grozo.

A prošlo leto je bilo leto sijajne zmage pameti nad črnogledi. Neizcrpljiva magnetična sila zemlje je gonila vse tovarne, zavode, poljedelne stroje, železnice in parnike, ona je razsvetljevala vse ulice in poslopja in kurila stanovanja. Ona je odpravila nepotrebno nadaljno vporabljanje premoga, čegar ležišča so bila že davno izčrpana. Pomedla je s površine zemlje grde dimnike, ki so okužali zrak. Rešila je cvetlice, travo in drevje — to pravo radost zemlje — grozeče smrti uničenja. Končno je povzročila neverjetne uspehe v poljedelstvu ter zvišala splošni prihodek zemlje skoro štirikratno.

Eden izmed inženirjev Severne postaje, izvoljen danes za predsednika, je vstal s svojega mesta in dvignil čašo. Vsi so umolknili. On pa je rekel:

»Sodrug! Če soglašate, se spojim takoj z našimi dragimi sodelavci na Južni postaji. Ravno kar so signalizirali.«

Velikanska posvetovalnica je izginila v daljavi brez konca. Bila je prekrasna stavba iz stekla, marmorja in železa, vsa okrašena nenavadnimi cvetlicami in prelepim drevjem, bolj podobna razkošnemu cvetličnjaku kot društveni dvorani. Zunaj je bila polarna noč, a vsled učinkovanja posebnih priprav je jasen solčni sijaj veselo oblival zelenjavo rastlinstva in mize in obraze tisočeri gostov in vitko stebričevje, držeeče strop, dragocene slike in sohe v vdolbinah. Tri stene posvetovalnice so bile prozorne, četrta pa, ki ji

predsednik kazal hrbet, je predstavljala bel četverokotnik iz izredno finega, leskečega in tankega stekla.

In sedaj se je predsednik na pritrdilo družbe dotaknil s prstom malega gumba, pritrenega na mizo. Stena se je hipoma razsvetila s čarobno bleščečo notranjo svetlobo in kot da se je za njo objavila tudi tako visoka, v daljavi izginjajoča krasna steklena palača: prav kakor tu, so tudi tam sedeli za mizami siini, krasni ljudje z radostnimi obrazi v lahkih svetlih oblekah. Ti in oni, oddaljeni 20.000 vrst, so spoznavali drug drugega in v pozdrav dvigali čaše. Toda zaradi splošnega smeha in vzklikanja sedaj še niso slišali glasov svojih oddaljenih prijateljev.

Tu je zopet vstal in izpregovoril predsednik, in takoj so umolknil njegovi prijatelji in sodelavci na obeh koncih zemeljske kroglice.

In rekel je:

»Drage moje sestre in bratje! In ve, razkošne žene, ki nam veljajo danes moja srčna čustva! In ve, sestre, ki ste me nekaj ljubile, ve, do katerih je moje srce prepolno hvaležnosti! Poslušajte! Slava večno mlademu, krasno, neizcrpljivemu življenju! Izrazimo hvalo vsem radostim njegovega telesa in slovesno se globoko poklonimo Njegovemu smrtnemu umu! Gledam vas — ponosni, smeli, enaki, veseli — in od ognjene ljubezni se razvema moja duša! Z ničemer ni omejen naš um in ni zaprek našim željam. Ne poznamo ne podložništva, ne nadvlade, ne zavisti, ne sovraštva, ne nasilja, ne prevare. Vsak dan odpira pred nami cela brezdna tajnosti sveta in vedno radostnejši spoznavamo neskončnost in vsemogočnost vede. Niti smrt nas več ne straši, ker ne odhajamo iz življenja spačeni od gnjusne starosti, ne z divjo grozo v očeh in ne s prokletstvom na ustnih, nego krasni, bogu podobni, z nasmehom, ne lovimo se krčevito za ubogi bostanek življenja, nego tiho zapiramo oči kot utrujeni potniki. Delo naše je razkošje. A naša ljubezen, oproščena vseh vezi suženjstva in vsakdanjosti, je podobna ljubezni cvetlice: tako je svobodna in krasna. In edini naš gospodar je ljudska duhovitost!

Prijatelji! Govorim li davno znane stvari? Vendar ne morem drugače. Danes zjutraj sem čital brez prestanka znamenito in strašno knjigo. Ta knjiga je zgodovina revolucije XX. stoletja.

Večkrat sem se vprašal, ne čitam li pravilice? Tako neverjetno, tako čudno in nesmiselno se mi je zdelo življenje naših prednikov, oddaljenih od nas deset vekov.

Neplemeniti, umazani, z boleznimi okuženi, grdi, strahopetni so bili podobni plazivcem, zaprtim v ozki kleti. Drug je kradel drugemu košček kruha in odnašal v temen kot ter legel nanj s trebuhom, da bi ga ne videl tretji. Jemali so drug drugemu hiše, gozdove, vodo, polje in zrak. Krdela požeruhov in postopačev, podpirana s hinavci, goljufi, tatovi, nasilneži, so ščuvala eno tolpo opitih sužnjev na drugo tolpo tresočih se idijotov in živeli so kot zajedavci na gnjilobi razpadajoče družbe. In zemlja, tako prostrana in krasna, je bila ljudem tesna kot temna celica in zaduhla kot grobnica.

Ali tudi takrat so med pokorno živino, med bojazljivimi plazečimi se sužnji, nenadoma dvigali glave nestrpni ponosni ljudje, junaki s plamtečimi dušami. Kako so se mogli roditi v tem nizkem, strahopetnem veku, — tega ne morem razumeti! Ali oni so hodili na trge in križišča ter so kričali: »Živela svoboda!« In v tej strašni dobi, ko ni bila niti zasebna hiša zanesljivo zavetišče, ko se je nasilje, mučenje in umor kraljevsko poplačeval, so ti ljudje v svoji sveti blaznosti kričali: »Doli s tirani!«

In s svojo pravično gorko krvjo so barvali plošče hodnikov. Prihajali so ob pamet v kamenitih brlogih, umirali so na vešalih in bili streljani. Odrekli so se prostovoljno vsem radostim življenja, izvzemši eni radosti: umreti za svobodno življenje bodočega ljudstva.

Prijatelji! Ne vidite li mostu iz ljudskih trupel, ki spaja našo sijajno sedanost s strašno temno preteklostjo! Ne čutite li krvave

reke, ki je zanesla vse človeštvo na široko, blesteče morje vseobče sreče?

Bodi vam večer spomin, neznani, molčeči mučeniki! Ko ste umirali, je v vaših bistrilnih očeh, odprtih v daljavo vekov, žarel usmev, Vi ste v duhu zrlili na nas, oproščene, silne, zmagovalne in v velikem trenutku svoje smrti ste nam pošiljali svoj blagoslov.

Prijatelji! Naj vsak izmed nas tiho, brez besed, sam z lastnim srcem, izpije čašo v spomin teh daljnih mučenikov. In naj čuti vsak na sebi njih pomirjeni, blagoslovljajoči pogled!

In vsi so pili molče. A žena nenavadne krasote, sedeča poleg govornika, je naenkrat pritisknila glavo k njegovim prsom in tiho zaplakala. Na vprašanje o vzroku njenih solz je odgovorila komaj slšno:

»In vendar... Kako rada bi bila živela v tisti dobi... z njimi... z njimi...«

I. D.:

Procesija...

(Spomini iz leta 1914.)

Nepozabna, neizbrisna ostane nam vsem ona tajna, tiha nočna procesija... Nam vsem, obsojenim, preganjanim in zavrženim.

Iz vinorodnih kraških dolin, z oljčnatih istrskih gričev, z solčnih goriških brd, iz Istre, Krasa, Goriške, Kranjske, sploh vse Slovenije so v onih začetnih dneh vojne avstrijski pandurji in biriči nagnali ljudstvo v zatohle tržaške ječe in zapore. Prenapolnjeni so bili vsi zapori naroda, oficijelno imenovanih »subverzivnih elementov«.

Bili so to žgoči, pekoči dnevi avgusta leta 1914. Ječe so se dan za dnem polnile, nabiti so bili zapori raznih nesrečnikov, revnih, bogatih, inteligentov, priprostih, duhovnov, učiteljev, dijakov, učencev, starcev in mladine, žena in dece. Nekateri so že bivali po deset dni pod ključem, takoj prvi dan mobilizacije so jih zaprli, bivali smo noč in dan v smradu in neznosni vročini brez svežega zraka. Oči smo bulili drug v drugega, udano flegmatično zroč v usodno bodočnost. Novodošlec nam je vsikdar vsaj hipno razlil kapljo veselja v morečo monotonost; skoro vsakdo je vstopil z nekim specijalnim humorjem, kateri pa mu je tekom nekaj ur izhlapel, ko ga je objela moreča vročina okolice... Ječarji so vedno resno zapirali in rožljali s ključmi in to rožljanje je legalo z neskončno boleščjo na naša srca. Vedno smo instinktivno kakor živali planili kvišku in zrlili proti vratom, kakor hitro smo začuli to težko pesem suženjstva. In pozdravljali smo vsak dan novodošlece.

Bila je to lepa, jasna, tiha avgustovska noč.

Nad Trstom je že poleglo ono razbrzdano vojno veselje. Potihnilo so bojne koračnice, bojne pesmi, katere so nam donele v hreščočih akordih ves večer tam iz daljave... Mir je zakraljeval. V zaporih smo težko sopeli vsled neznanske vročine. Nemirno je postajalo naše spanje. Bilo je okrog polnoči. Premetaval sem se v polsnu po deskah, kar me poleg mene speči čvrst gorenjski dečko sune med rebra:

»Čuj! Kaj pa to pomeni? Na dvorišču se bliskajo bajoneti!« ...

Planila sva kvišku k omreženemu oknu. Naš zapor je bil v pritličju one znane velike vojašnice v Trstu. Bilo je več sob, ene velike, druge manjše. Smrdljivi so bili ti lokali, nekaj poseben duh nesreče in zapuščenosti se je razlival po teh lokalih, polnih stenice in drugega mrčesa. Takoj je bila vsa soba — bilo nas je okrog 30 — pokonci. Skozi okno smo zapazili bojnomočno stotnijo primorskih lovcev, ki je počela formirati karè. Glasila so se razna povelja. Bila so rezka, kratka.

Srce nas je zaskalelo, ko smo čuli povelje »laden!«

»Za nas — svinčenke! . . . Ustreljeni! . . . Zadnji trenotki! . . . Živeli bratje! . . .«

Težke so bile minute negotovosti. Kmalu pa smo začeli zamolklo rožljanje ključev, težko ropotanje zapahov. Kot preganjana zver- kad smo se strnili okoli vrat, nestrpni in pričakujoč usode. Vrata so se nam odprla in zadonelo je resno, surovo povelje z vsemi nian- samimi zaničevanja:

»Vsi takoj ven! Vse stvari seboj! Alarm! Ven na dvor!« . . . In to povelje se je ponav- ljalo po vseh zaporih.

Trenotno smo bili gotovi, ojuščeni. Ma- lomarno smo zbrali in povezali svojo borno in malenkostno prtljago, svoje perilo . . . Stopi- lili smo ven na dvor — pod čarvo polno ja- dransko nebo — zaslužjeni, vklenjeni in iz- gubljeni. Iz vseh zaporov so se vsule tihe, molčeče postave, tajno med seboj šepata- joče . . . Naši pogledi so se križali; v pogle- dih smo si čitali neko skupno odločnost i to borno življenje hladnokrvno vreči tiranom pred noge. Razvrstili so nas po štiri in štiri na dvoru med močni vojaški kare. Menjala so se nekatera vprašanja oficirjev in klju- čarjev: »Vse gotovo! . . . Vse v redu!«

Red in mir! . . . Odhod! . . . Vojaki so nas povsem obkolili. In počela se je pomikati ta tajna, tiha procesija brez slovesnih pesmi, brez zvonjenja in slovesne molitve. Polago- ma, počasi, previdno. Vojaki gosto tik ob nas nastavljeni na obeh straneh, od spredaj in zadaj. Nikdo ni črnil ni besedice: kam in kako?

Iz kasarne so nas vlekli. To edino nam je bilo jasno. Procesija se je valila po mirnih tržaških ulicah, dremajočih že v polsnu. Na horizontu tam na daljnem sinjem jadranskem morju je dan napovedoval svoj prihod. Kdo zmaga? . . . Zaupljivo smo zrlili v to peneče tiho morje . . . Po ulicah nas je tupatam za- čudeno zri kak poslednji ponočnjak zabrek- lih oči ali kak cestni pometič brez zanimanja.

Procesija se je gibala po korzu. Kam? Zavili smo v stransko temno ulico pred ve- liko mrko poslopje. Postali smo pred tigor- skimi zapori. V strogem redu in v napeti ti- šini smo zrlili tja v zamazana omrežena okna. Vojaki so resno, molče stali, držeč puške z nasajenimi bajoneti v pripravljenosti. Nismo dolgo tako stali. Vrata mrkih tigorskih za- porov so se odprla in ven je stopila tiha mno- žica, val trpinov in mučnikov, nam sorod- nih po mislih in težnjah. Priklopili so jih nam. Znatno pomnožena procesija je nato odšla dalje proti zadnjim zaporom, proti je- zuitom. Tu smo sprejeli poslednje tovariše med se. Prvi sviti vstajajočega jutra so pa- dali na ozke, temne ulice. V jutranjem pajčo- lanu so nas gledale tupatam temne oči.

Dalje . . . dalje. Kam? Kakšen cilj ima naša procesija zaslužjenih in vklenjenih. Skupno trpljenje nas je vse, poznane in ne- poznane, pravičnike in grešnike, poštene in zavržene, združilo v tajno pobratimstvo. Tu je stopal mlad preganjani politik, tu sodnik, tu duhovnik, tam junaške štiri tržaške soko- lice, tu zopet iz neznanih vzrokov bujne mla- denke iz puljske trdnjave. Kam nas ženo? . . . Kmalu nam je bilo jasno! . . . Proti državne- mu kolodvoru. Srca so se nam trenutno olaj- šala . . . Vendar mogoče ne v smrt! . . . Mo- goče nas ne postrele tako brez vsake proced- ure! . . . Toda kam nas povedo? . . . Morda v težke trdnjave! . . .

Take misli so se nam podile v nego- vosti. Zrlili smo samo naprej v daljni jutranji svit, ne meneč se za krepke, silne straže, ki so nas venomer pazno spremljale.

Pred menoj je korakal sivolas istrski župnik, nalahno oblečen, upognjen, a trdim pogledom.

Došli smo na kolodvor v strogem redu pod skrbnim, točnim nadzorstvom. Prešteli so nas in zopet razna povelja ter nas vlekli pred dolg vlak; njegova lokomotiva je valila gost dim in neznana bodočnost nam je zastrla oči.

Dolgo smo stali pred vlakom. V bližini istr- skega župnika je stal mlad lajtenant z novo sabljo, novo uniformo. Vse je bilo na njem kot vlito . . . Junak? . . . Pa da! Ta lajtenant je gledal s srpohudobnim zaničevanjem na župnika — starca in mu pljunil v obraz. Iz njegovih belih zob pa so bruhnil umazani izrazi in psovke. Lajtenant je grabil za re- volver, a starec je neomahljivo mirno sta- l. In konec: »Kaj sem mu storil? . . . Odu- ščam ti!« . . .

Porazdelili so nas po vlakih s primerno močnimi stražami. Vlak je zažvižgal, globo- ko zasopel in odrdral proti Gorici.

Rihemberk!

Vlak je postal. Izstopili smo na dano povelje. Solnce je blestelo v najlepšem jutran- njem žaru . . . In procesija se je zopet vila tja po belih cestah, tja v strmi hrib, kjer stoji star očrnel rihemberški grad . . . V naših pr- siah so vstajale nove nade . . . Morda nam še kedaj zasije to solnce, morda zablesti žarnaše svobode . . . Tonile so te nade v valovih be- lega jutra.

Bilo nas je 514 nesrečnikov. Nastanili so nas v napol razpalem gradu. Ali smo vendar končali težavno pot procesije? . . . Za nekaj dni je zrla to procesijo tudi Ljubljana. Te nesrečnike je slednjič sprejel ljubljanski grad pod svojo slabo streho. Ko so gnali ta narod po ljubljanskih ulicah, pravijo, da so mnoge ljubljanske žene in devojke jokale . . .

Manica Komanova:

„Hej, Slovani . . .!“

»Fantje imate li vse urejeno? Ste li pri- pravljene? Kakor se mi dozdeva, znamo jutri doživeti hud boj in morda še celo boj na nož. Preskrbite se s streljivom, nabrusite si meče in opogumite si na novo svoja nevstrašena srca!«

Tako je govoril doli na srbskem bojišču stotnik Jagodič svoji stotniji, broječi kakih tristo krepkih mož. Zajedno je pregledal enu- mu telečnjak, drugemu puško, tretjemu zopet kaj družega, da se na lastne oči prepriča, je- li vse v redu pri njegovih vojaki. Opaziti je bilo na prvi hip, da vlada med stotnikom in med njemu poverjenimi vojaki neka izredna zaupnost. Vojaki so gledali svojemu stotniku v obraz tako brez strahu in tako nekam vda- no, kakor češ: kaj bi se te bali, ko si pa tako dober z nami?

In res je bil gospod stotnik dober z vo- jaki, uprav očetovsko dober. Vedel je, da je tudi navaden vojak človek, da se bije ravno tako, ali pa še bolj zvesto za svojega cesarja, kakor pa morda kak prevzetan, dobro plačan častnik. Zato je mnogokrat, če je videl vo- jaka lačnega, posegel v svoj lastni žep ter mu kupil kruha ali sadja. Vojaki so si to seveda dobro zapomnili ter bi — če bi bilo treba, šli za svojega poveljnika v ogenj ali v vodo.

Saj je bil pa tudi stotnik Jagodič zares redka, a zelo častna izjema med častniki pre- minule Avstrije. Pretežna večina častnikov so bili puhloglavci, pravcati falotje, brez srca, zmožni vsakoršne lumparije. S svojimi pod- rejenimi vojaki so ravnali hujše ko z živino. Izmišljevali so si zanje vsakovrstne šikane in najhujše kazni. Gorje vojaku, ki je bil pri svojem častniku slabo zapisan. A pritožiti se revež ni mogel nikamor, kajti za avstriskega častnika ni bilo nobenih postav.

Zlasti so pa te »višje zverine« nad ubo- gim vojaki uprav nečloveške nesramnosti vprizarjale v ravnokar preminuli evropski vojni. Lačnim in prezebajočim ubožcem so odtrgavali njihove vsakdanje, postavno dolo- čene siromašne prejemke in še celo pakete z obleko in jedili, katere so pošiljali vojakom od doma, so si prilastili. Perilo so si razdelili med seboj, jed in pijača je zdrknila v njihov, nikdar siti želodec. Če so vojaki potem kar v bojni vrsti cepali od mraza in lakote, kaj je bilo to mar nesramnim, po večini ger- manskim propalicam.

V boju so se avstrijski častniki posebno odlikovali s svojo naravnost občudovanja vredno — strahopetnostjo. Kakor zajci za grmom, skrivali so se za hrbe navadnih vo- jakov, ter od strahu z zobmi šklepetali. Le

v enem slučaju so bili prvi, namreč, kadar je bilo treba bežati.

A tudi glede te poslednje njihove »časte- ne« lastnosti je bil stotnik Jagodič svitla izje- ma. Kakor je bil dober in usmiljen z vojašt- vom, prav tako je bil neizprosni in pogumen proti bojnemu nasprotniku. V boju je bil svoji stotniji vedno na čelu, vedno prvi. Če ga je kdo izmed prijateljev svaril, naj se vendar nekoliko pazi, je rekel smehljaje:

»Kako naj vendar jaz od vojakov zahte- vam in pričakujem hrabrosti, ako sem pa jaz, njihov voditelj, podoben zajcu. Edino zato pa Avstriji tako »slavno« bežimo, ker so čast- niki taki strahopezljivci. In kako se naj potem moštvo pogumno bori, ako vidi pred seboj boječega poveljnika, pripravljenega vsak- nutek na beg? Vzglede poveljnika potegne na- se sto drugih! . . .«

Tisti večer, ko se je stotnik Jagodič pre- pričal, da je pri njegovih »fantih« vse v redu, jim je velel, naj gredo počivat ter se s pri- jaznim »lahko noč« poslovil od njih . . .

Vojaki so se že davno zibali v sladkih sanjah, ko je njihov poveljnik še vedno hodil krog taborišča počasi — zamišljeno. Polna luna je obsevala njegovo junaško postavo ter mu svetila v ponosni, precej blede obraz, s katerega je bilo jasno brati, da stotnik ni ve- sel, ni srečen.

Da, da, stotniku Jagodiču se je stiskalo srce v neizmerni bolečini. Tu pa tam se je iz- vil iz globočine junaških prs globok, pritajen vzdih, ki je živo pričal, da mož silno trpi. Kdor bi gledal stotnika Jagodiča v boju in kdor bi ga videl sedaj, vprašal bi z začude- njem, je-li mogoče, da je to ena in ista oseba?

Njegov pogled je zbežal daleč tja čez re- ko Drino in nehote je začel sam s seboj pri- tajeno šepetati:

»Bratje Srbi, bratje Srbi, ali mi morete odpustiti? Srce mi sili k vam, a roka je pri- morana držati za orožje ter ga vihteti proti vam, oj, proti mojim lastnim bratom. Bratje Srbi, Slovan sem, Slovan z dušo in telesom, Slovan z vsemi svojimi občutki. K vam bi rad, a ne morem. Tlačite me grozna mora — Avstrija. Slovan sem kakor ste vi, a žalibog da sem tudi Avstrijec in kot tak se moram boriti proti vam, boriti se moram proti — sa- memu sebi. O kako grozno je stališče moje. In moji vojaki, vsi junaki, ali ne mislijo oni ravno tako? Ali ne trpijo oni ravno tako kakor jaz? Gotovo! Saj tudi v njihovih pr- siah bije srce — slovansko.«

Stotnik Jagodič je trenutek umolknil, na- to je skrčil svojo orjaško pest, zaškrtal z zobmi, ter siknil:

»Prokleti psi germanski. Lahko se sme- jete, ko vam mi, vaši hlapci pomagamo po- bijati naše lastne brate. A vedite, da so vam dnevi šteti! Strašna krivica kriči do neba in smrdi do pekla. Gorje ti, pes germanski! Bli- ža se čas, ko boš poginil na lastnem gnoju!«

Minila je noč in nastopilo je krasno, solčno jutro.

Stotnija Jagodičeva je že odkorakala na bojišče.

Danes je bil stotnik Jagodič zopet hrabri, nevstrašni poveljnik svojemu moštvu. Oči so se mu iskriale, ko je bodril svoje drage »fante« k hrabrosti in vstrajnosti. Mogočno je od- meval njegov glas, oznanjujoč povelja in na- vodila, kako se jim je ravnati proti nasprot- niku . . .

Mnogo krvi se je prelilo tisti dan na srbskem bojnem polju. Srbi so se odlikovali s svojo, že tisočkrat priznano hrabrostjo in Avstriji so se morali s precejšnjimi izgubami moštva tu in tam umikati.

Med vsemi je najbolj pogumno vstrajala Jagodičeva stotnija. Že ko so mnoge druge stotnije bežale, se je stotnik Jagodič še ved- no trdovratno boril na čelu svoje stotnije.

A pokazalo se je, da je bila Jagodičeva slutnja, katero je izrazil prejšnji dan svojim vojakom, upravičena.

Oddelek Srbov se je Jagodičevi stotniji toliko približal, da je bilo le dvojje še mogoče, ali zbežati, ali pričeti boj na nož.

»Fantje, udarimo,« je zagrmel stotnik Jagodič, ki je v tistem hipu že visoko dvignil svojo sabljo.

Kakor bi trenil, prijeli so »fantje« krče- vito za bodala.

V tistem trenutku pa zaigra v srbski bojni vrsti, ne daleč od Jagodičeve stotnije glasna, ubrana godba. Mogočno zadoni po bojni poljani slovenska bojna pesem:

»Naprej zastava Slave,
na boj junaška kri,
za blagor očetnjave
naj puška govori!«

Kaj se je zgodilo stotniku Jagodiču? Ga je li pičila v roko strupena kača, ali ga je zadela mrtvoud? Roka, ki je pred trenutkom še tako krepko držala kvišku ostri meč, je ob zvokih godbe na mah omahnila in bridka sablja je zažvenketala po trdih, kamenitih tleh.

In vojaki? Kakor na povelje, spustili so vsi naenkrat svoja bodala.

Srbi so naskočili, a le hipno. Mogočno je zagrmel glas srbskega poveljnika svojim vojakom:

»Stojte!«

Boj je bil za tisti dan končan . . .

Napočil je lep večer in za njim krasna noč. Tisoče svetlih zvezdic je bliščalo na nebesnem oboku, ter se oziralo doli na zemljo, na bojno poljano, poškrpljeno in napojeno s slovansko krvjo.

Tam na obrežju veličastne Drine, postavala je temna postava — stotnik Jagodič. Bil je razburjen in srce mu je udarjalo v prsih kakor težko kladivo. Storil je par korakov sem in tja, potem pa zopet obstal.

»Hm, hm, radoveden sem, kaj mislijo z menoj ukreniti. Najbže dobim kroglico v srce. Nič ne de. Bo vsaj konec trpljenja. Jaz nisem mogel drugače. Jaz sem vojščak, avstrijski vojščak, a srce moje je in ostane slovansko. In kako naj udarim s smrtonosnim orožjem na ljudi, ki igrajo in prepevajo našo slovansko, bojno pesem? Naj li bom še nadalje bratomorilec? Ne! Rajši stokrat smrt! Dovolj dolgo sem se zatajeval, dovolj dolgo trpel peklenke muke. In moji »fantje«? Ha, kako hitro so mi sledili. No da, tudi oni čutijo s svojimi brati. Tudi njim je težko pri srcu. A mojim »fantom« se ne zgodi ničesar. Sledili so vzgledu svojega poveljnika, kdo jim kaj more? Fantje me ne bodo zatožili, to vem, da ne. Ali videlo me je lahko mnogo družih, ki komaj čakajo, da bi me očrnili. Nič ne de. Hočem jim prihraniti delo, ter se jutri javiti sam . . .

Od nasprotnega brega Drine, prikazal se je majhen čolnič ter krožil po reki sem in tje. Po glasnem petju, ki je začelo odmevati iz čolna, bilo je soditi, da sedijo v čolnu veseli srbski vojaki, želeč se po bojevitim dnevu nekoliko pozabavati v krasni, zvezdnati noči.

Stotnik Jagodič je poslušal in se zamislil. Njegov duh je vsplaval daleč nazaj, v srečno detiska leta, ko ga je preljuba mamica, ki že davno počiva v hladni zemlji, učila peti miše slovanske pesmi. Dá, srečen je bil takrat!

Zdajci pa zadoni iz čolna ona, večnolepa slovanska himna:

»Hej Slovani naša reč slovanska —
živo klije,

dokler verno naše srce za naš
narod bije.

Žiti, živi duh slovanski . . . . .

Stotnik se vzdrami in vztrepeta po vsem telesu. Srce se mu napolni s sladkimi, vzvišenimi, nedopovedljivimi čustvi. Ne meneč se za nevarnost, da ga lahko kdo od Avstrijcev sliši in opazuje, poskoči kvišku in s polnih prsih zapoje:

»Hej Slovani, naša reč slovanska živo
klije . . . . .«

Vesljači so ga čuli in menda tudi umeli. Čolnič se mu je začel bližati . . .

»Bračo!«

Stotnik Jagodič ni mogel takoj odgovoriti.

»Bračo, čuješ bračo?«

»Bratje tu sem,« jeknil je stotnik in pomolil obe roki proti čolnu.

Čoln je priplul prav do kraja.

Štiri močne roke potegnile so brata k sebi.

Vesljači so po bliskovo zopet odjadrali na nasprotno stran, na bratska, srbska tla . . . . .

Reka Drina pa je šumela tja v mirno noč in njeni valovi so peli visoko pesem — bratske ljubezni.

B. Lovrič:

Volkovi.

Na hišo in dimnik navaljuje burja. S histrostjo vrtinca kroži okoli oglov in z žvižganjem in zavijanem se zaganja v streho. Čudo da je ne raznese, tolika je sila vetra.

Zunaj je noč, a mrak sili skozi zaprte šipe. S črnimi očesnimi dolbinami, v katerih so se že zdavnaj posušile oči, buli noč v sobo. A soba je majhna, zidovi so beli, a na steni je razpet velik Kristus. V polmrazu se zdi, da mu teče iz rane napol zmrzla kri. Na nasprotni steni se love velike plašne sence, da pri najmanjši sapici sežejo z dolgimi rokami preko stropa vse do križa. Kolikor je noč globokejša, toliko hitreje se zibljejo sence, ker se skozi špranje pri oknu zaletava razorjeni veter v edino svečo, ki plapola na ogromni mizi. Okoli mize sede matori ljudje, nekateri že sivi in zgrbljeni, a drugi še bodri v kretnjah in čili po jasnem pogledu. Pred njimi stoje polne kupice vina in razmetane in zmešane karte v znamenje, da je igra končana. Pogovarjajo se o slabi letini in vremenu, a kadar se kdo naveliča sedenja, vstane in gre k oknu. Sodeč po razgovoru, bi šli radi domov, a ne morejo vsled nevihte.

Ko se je oni dan vračal domov gostač Matija, bi ga skoraj pognala burja v reko. A danes je še slabše; vsled snežnega meteža ne moreš niti korak daleč spoznati človeka.

Iz pritličja udarijo razsrjeni glasovi; tam se je krčmar sprl v igri z gosti. Zmerjajo se na vse grlo, a v tem hrušču in žvenketanju kupic pade kak udarec. Ako to dalje potraja, se bodo udarili še z noži. K sreči se vmeša v prepir nek globok in miren glas.

Dokler je trajal prepir, so oni v sobi pretrgali razgovor. Od razburjenja jim je udarila kri v lica. Ne da bi dihali, so poslušali prepir, in srce jim je pri tem naglo bilo. In kadar je padlo kako težje razžaljenje, so vsi nehote stisnili pest. K sreči so glasovi nenadoma utihnili. Vsem je odleglo, a v tišini se je slišalo še močnejše obupno žvižganje razposajene burje.

Še streho bo odneslo, pretrga molk boder stariha.

Kakšno streho! Da sem mlad, za stavo bi šel v mesto.

Bi že, če bi te ne bilo strah.

»E, če bi bil Ivič zajčjega srca kakor si ti. Nekoč o Božiču, to je bilo že zdavnaj, sem po slabšem vremenu krenil v vas. Niti najhujšemu sovražniku ne želim takšne noči. Iz mesta sem šel mlad, a v vas sem se vrnil siv.

To je moralo biti vražje, vzklikne najmlajši.

E, povej nam, kako je bilo, poprimejo hitro še drugi.

Tisto leto, začne Ivič, je bila zgodna zima. Ni bilo burje brez snega. Pa kakšen sneg: Meter visok! Še škornji ne pomagajo, a sukinja slabo greje. Na meni lahek kozuh, polno torbo vržem preko ramen, v roki palico in tako se tik pred Božičem odpravim na pot, da bi bil o praznikih med svojimi. Obletajo me raznovrstne neumne misli. Če bi me takole veter prekučnil v kakšno jamo, a sneg zametel. Ne bilo bi sledu za menoj kakor za stricem Ivanom, ki je v največjem metežu krenil v gore. Ali so ga raznesli volki, ali je pa strmoglavil v brezdno. Pa da je že bilo čemu! Ali stavil je le za dva litra žganja! Tisti nori Matijec mu pravi: Ne budali, Ivan! Če bi te prenašale vile, ne prideš do onega klanca! — Do kakšnega klanca, šoja, — mu odgovori nasekani Ivan. — I, bogme, do Kozjega Skoka, se roga Matijec. — Vraga, kako ne bi! — Ne prideš — mu zopet odgovori Matijec, se obrne k tovarišem in reče: Evo, možje, en dva litra žganja, a jaz pet goldinarjev, pa kdor izgubi stavo, naj pogosti prijatelje! Sram je Ivana, da ne bi segel v roke. Udarita v desnici, a tovariši so jima pričestava je bila gotova. Zdaj ni mogel nazaj. Ogrne si Ivan svoj plašč, in ko je bil vihar najhujši, jo je mahnil v breg. Od tega večera

mu je zmanjkalo sledu, in še danes se ne ve, kam je izginil.

Glejte, takšne misli me obletajo, in da bi mi bilo lažje, zapojem, ali pesem mi ne gre od srca. Pa tudi veter mi usta zasiplje s snegom. Pomalem me je strah, in večkrat se pokrižam. Ni mi žal sebe, nego dekleta, ki čaka name. Pa kakšno dekletje je bilo, mlado in rdeče, oči pa kot jih ima srna. In domači me bodo čakali. Ali so zdravi? Ali je oče prebolel rano, ali sta brata prodala živino? Daleč je do vasi, a veter je zmeraj silnejši!

In kot da razposajena burja potrjuje Ivičove besede, obupno zažvižga, kot da je besna, ker še ni raznesla strehe.

Sredi pota sem se oddahnil, pa tudi zakaj se ne bi! Nenadoma je utihnil vihar, veter je ponehal in razgalilo se je nebo. E, dragi moj, mislim, vesela ti majka, to pat si prevaril vraga! Pritisnil je hujši mraz, a kaj mi more mraz, da le ni burje in meteža. Pod nogami mi škriplje led, in da nisem imel težkih škornjev in čvrste palice, bi bil nekolikokrat pomeril ledino. Grem, grem in ne mislim na nesrečo. Nad menoj je vedro nebo, posejano z zvezdami. Če bi jih štel sto let, ne bi jih preštel, a sijajo, da bi zajokal od miline. Pred menoj je bela, neskončna ravan, vsa utonila v snegu, a v odsevu brezbrojnih zvezd se bleste zmrzli kosmiči kot da je vsa dolina posejana s srebrnim praškom. Gluha tišina, pa se lepo čuje, kadar se večji kup snega odtrga z ograj.

Ker ni meseca, je na snegu zbledela tudi moja senca. Samo za menoj ostajajo črne globoke stopinje. Vsled čvrstega koraka je vsaka globočja od pedi. E, če bi me preganjali zaradi tatvine, lahko bi mi prišli na sled. Tako so letos žandarji vjeli tistega potepuha Tomaža, ki mu v tatvini ni bilo para na daleč. Prijeli so ga, in on se kolne, da ni ukral ovce; kar ti za zmrznjeno živo mejo zamekeče cela čeda. A kaj je to? vprašajo žandarji. »Zares ne vem, gospod,« odgovori Tomaž, »brigajo mene tuje ovce!« — Ali jih nisi ti ukradel? — silijo vanj zasledovalci. — »Ali kako, duša božja,« se brani Tomaž »zgubile so se revice, pa iščejo gospodarja.« — A mi tebe, zagrme žandarji, in kot bi trenil, ga zvežejo pa hajd z njim v mesto.

»Kateri Tomaž?« vpraša neki dolgin.

»I ta, ki mu pravijo »sod,« ker mu niti vino ni drago.«

»Tudi njegov oča je bil pijanček,« potrdi krčmar, ki je vprav donesl dva nova litra vina.

Zunaj je še zmeraj zavijala burja, in kadar je dosegla največjo višino, je zopet globoko zacvilila, kot bi uživala v svoji nikdar utolaženi žalosti. Poslušali so to neutolažljivo jokanje polno kletve in prošnje, in ko se je javk izgubil v daljini, so napolnili kupice in nazdravili Iviču. Ta je izpil do zadnje kaplje in nadaljeval z nekoliko tišjim glasom:

»Glejte, kakšne neumne misli mi ne dajo miru! Mraz me grize, ali kaj mi je do mraza, ko pa je v srcu toplo, da bi najrajši del kapo po strani in začel leteti, da se segregem in pridem čimpreje v vas. Že je tudi gozd blizu, a od gozda pa do prvih hiš ni uro hoda. Spoznavam že debela, ali slabo, kot da so pokrita s snegom. Roke denem nad oči, da bi bolje videl, kar se v mraku nekaj zasvetli. Mislim, da me varajo oči, ali pa me je sneg oslepel. Drobne vešče so zablodile po zraku, nekaj časa sijajo pa zopet izginejo. Čim bližje sem pri njih, tim večje so. Približujejo se po dve in neprestano se pojavljajo nove.

»Tudi jaz sem neko noč —« se vmeša tisti dolgin.

»Pusti ga, naj pripoveduje Ivič,« ga prekinejo jezno drugi in mahnejo z rokami proti zgagi.

V tem se tudi veter zaleti v hišo, kot da je udaril ob zidove z ogromnimi krili.

Kamor pogledam, same iskre. Hočem nazaj, ali zdaj je prepozno. Od strahu se mi ledeni koža. Po možganih mi šine misel: To niso iskre, nego žive zenice. In še kakšne

All ste že plačali naročnino za

„Domovino“ za I. 1919?

zenice, krvave in žarke kakor satanove Volki! sem zakričal in obrnil sem se kot norč. Če bi prišel do šume, bi splezal na drevo, ali one rdeče oči so mi presecale pot. Da ni ledu, bežal bi do prve pojate, ali zdrsnila bi mi noga.

Ivič vtihne za trenotek, in nekaj časa je poslušala vsa družba, kako veter plaka, ječi, preklinja ves obupan, ker nima protivnika v boju in ker je obsojen, da samega sebe bije.

V tej grozi zagledam nedaleč od sebe telegrafski drog. Omahovaje in skoro po vseh štirih se priplazim do draga in kot preganja na zver zgrabim za les. Še nikdar nisem občutil takšne sile v rokah in nogah. Kot s kleštrih se priplazim do droga in kot preganjažem navzgor. Niti mačka se ne bi hitreje popela. S stegnjenimi rokami sem dosegel vrh in se oprl z nogami ob železne kljuko, ki so bile prepletene z žicami. Na vrhu se sključim od strahu. Prej bi mi roko odsekal, nego me odtrgal od droga. Pod prsti mi prasketa les, a pod čevlji mi pokajo žice. Ovit sem kot kača in z očmi premljam vsak gib lačne tolpe. Pod menoj so volkovi in mi groze z režečimi očmi. Oj, če bi me dobili, niti kost bi mi zdrava ne ostala. Draži me blesk zob in da imam daljšo palico, nataknil bi nanjo kos slanine, da bi še bolj podivjali. Tako v mislih zgrabim za torbo. Sežem z roko nazaj, in od strahu bi skoraj omedlel. Pod mojo desno ramo je visel volk. Gotovo me je pošast baš dosegla, ko sem skočil na drog. Na letu se mi je zagrizel v polno torbo, in jaz sem ga v tistem strahu potegnil za seboj.

»In kaj je bilo potem?« Kot iz puške se oglase vsi naenkrat.

»Ali si ga z nožem?«

»Jaz bi ga s kopitom.«

Bil sem golih rok, in kaj bi počel z orožjem. K sreči sem spustil roko, a torba mi zdrči z rame. Potegnila jo je ona pošast. Volk telebne na zmrznjeno ledino. Moral je biti mrtev, ker se je razdivjana druhal vrgla nanj in v hipu ga ni bilo nikjer. Potem so se še bolj lačni stepili okrog droga in se zaganjali in skakali proti meni, da bi me dosegli. Razdraženi so se zgnatili v klopčič in se klali in grizli z obupnim zavijanjem. Pod njihovimi napadi se je tresel stolp, divji klopčič je bil vse večji in večji in je kot ogromen val s tisoči krvavih vešč navaljeval name.

»Da so te takrat dosegli,« se zgrozi tisti dolgin.

Burja je kot besna udarjala ob stekla, in pri vsakem udarzu so zacvilila polkna, kot da se boje, da jih raznese vihar.

Ivič je nadaljeval še tišje:

»Koliko časa je trajal ta naskok, ne vem, ker so me zjutraj brez zavesti in napol zmrznjenega našli vozniki. K sreči je bila pod drogom velika mlaka krvi in kakšen kos volčje kože. Prvi me je zagledal kmet Tošan, in od tega mi je dražji od lastnega brata.«

On mi pravi:

»Zahvali Boga, da so se poklali volki in je bil sneg oškropjen s krvjo. Pa tudi sled nam je pomagala. Ustavili smo konje, da bolje vidimo. Stojimo pod drogom in ugibamo, ali so se volki med seboj klali ali so napadli naše ljudi, ko so se vračali iz mesta. Kot da mi je Bog rekel, naj pogledam navzgor. Ostrmim, pa kako tudi ne bi, ko se je na vrhu stisnil človek kot mačka. Ivič je — pravim, a drugi nato: Ni on, temveč Matjaž. — E, da smo samo uro kasneje prišli, bi bil zmrznil.«

»Kmet Tošan zna«, potrdi krčmar. »Oni dan, da ni bilo njega ne bi brata Tomana odnesla živih glav. Z enim strelom je ubil tri volke.«

»Hudiča ne videl!« se začudi dolgin.

Družba udara v smeh, a Ivič konča:

»Pozneje so mi pravili vozniki, da so me komaj odtrgali od droga, tako trdno sem se držal. Zvil sem se kot klobčič. Vse nohte sem si polomil. Zatem sem bil dolgo bolan, a ko sem ozdravel sem bil bel kot ovca. Od

tega časa ne grem ob slabem vremenu na pot, če bi me živega pozlatil. A ne, da bi bil zajec, ne bojim se niti vruga, a pred volkovi me obvari Bog. Rajši grem v smrt.«

Nihče ni znil, a v tem molku se je slišalo žvižganje in tuljenje vetra, kakor da so navalile na hišo silne jate lačnih volkov.

Zdravstvo.

Zdravje je temelj našega življenja. Ono nas napolnjuje z veseljem in silo za delo in nam prinaša srečo. Zdravje je največje bogastvo tega sveta, zato pa vsak človek posveča največjo skrb svojemu zdravju. In kdor skrbi za svoje zdravje, koristi ne samo sebi, marveč tudi svoji družini, državi, vsemu človeštvu. Zdravje gospoduje, ker je velik in močan samo oni narod, ki ima zdrave državljane. To pa se doseže s tem, če vsak poedinec skrbi za svoje zdravje in ga neguje. Potrebo zdravja čuti vsak, tudi oni, ki je dovršil najvišje šole ter večji del svojega življenja presedel pri knjigah, kakor tudi delavec in kmet, ki mora vsak dan z delom svojih rok služiti svoj kruh; pa vendar — koliko jih greši v tem oziru! Malo jih je, ki bi preišljali, kaj jim škodi in zakaj jim škodi ta ali ona stvar. Večji del ljudi se briga za svoje zdravje še-le takrat, ko so bolni, ko so torej prisiljeni poklicati zdravnika. Star pregovor je, da se je stokrat lažje obraniti boleznim, kakor jo pa ozdraviti. Zato — čuvajte svoje zdravje!

Kako moramo dihati? Dihati moramo vedno le skozi nos in pri tem imeti usta zaprta. Zrak, ki ga vdihavaš skozi nos, mora napraviti daljšo pot, kot pa oni, ki ga vdihavaš skozi usta. Zrak, ki gre skozi nos, se očisti na nosnih dlačicah, in tako pride v pljuča očiščen od prahu in raznih zdravju škodljivih stvari. Večkrat na dan potegni zrak nekoliko globlje v sebe, da se pljuča razširijo. Kadar hodiš, dihaj počasi in skozi nos, da se ne utrušiš in ne škoduješ zdravju.

Glavobol. Glavobol kmalu preide, če držiš nekoliko časa na jeziku malo soli in na to popiješ čašo vode. Dobro sredstvo je tudi sok limone. Enake dele limonovega soka in vode osladi s sladkorjem in izpij! To ponovi 2—3krat na dan, ali pa izpij sok cele limone v skodelici črne kave. — Proti živčnemu glavobolu so dobri jesihoivi (kisovi) obkladki, pomešani z nekoliko medu.

Apno ali smet v očesu. Ni strašnejše bolečine za oko, kakor če pade vanj košček apna, kar se večkrat pripeti zidarjem in onim ki se veliko gibljejo v sobi. Izpiranje očesa z hladno ali gorko vodo bi bolečine le povečalo. Zato izpiraj oko le z vodo, v kateri je dosti raztopljenega sladkorja. Sladkor se namreč rad spaja z apnom, ki postane tako za oko neškodljivo. Smet pa, ki je padla v oko, lahko odstraniš, če potegneš gorenje trepalnice preko dolenje ali pa narobe. Dobro je tudi kaniti v oko kapljico čistega olja. Nikar pa ne drgniti očesa, če je v njem tuj predmet.

Razneterosti.

* **Hodža Nazredin efendi**, tipična oseba v vzhodnih anekdotah, je nekoč vprašal svojo ženo, kakšen dar naj prinese sultanu Tamerlanu, fige ali jabolka. »Jabolka, fige ne,« mu je svetovala žena. Hodža je prevdral, da žensko nasvetovanje ni nikdar nič vredno in je podaril sultanu jerbas svežih, sočnih fig. Tamerlan pa je naročil služabnikom, naj zmečajo Hadži fige na glavo. »Bodi Alah pohvaljen!« je klical Hodža pri vsakem udarcu, »kako je dobro, da nisem ubogal žene — ko bi to bila jabolka, bi mi že počila lobanja.«

Nekoč je prišel Hodža v mešito in brez ovinkov je stopil na prižnico. »O ljudje!« je vzkliknil, »ali pa veste, o čem vam hočem pripovedovati?« — »Ne vemo, efendi!« so odgovorili verniki. — »Kadar boste vedeli, potem začnem,« je obljubil Hodža in stopil s prižnice dol. Drugi dan dan je bil zopet v mešiti in je enako vprašal. »Vemo, vemo!« so klicali vsi pod prižnico. »Ako tedaj veste, čemu bi vam to ponavljal,« je zamrmral Hodža in zopet odšel. Tretji dan je stopil vnovič na prižnico in stavil vnovič isto vprašanje. »O Hodža, nekateri izmed nas vedo, drugi pa

ne!« kličejo pobožni turški poslušalci. »Alah Akbar! Če je temu tako, potem naj oni, ki to znajo, povedo vsem tistim, ki tega ne vedo.« To reki je stopil zopet ponosno s prižnice dol in šel iskati svoje sandale pred mešito.

Hodža je nekoč stopil na prižnico in je začel svoj govor z besedami: »In zaklical sem Noeta,« ali spomin ga je zapustil, kar se mu je pogosto dogajalo, in on je tedaj še parkrat ponavljal začetek svojega govora: »In zaklical sem Noeta,« ali dalje ni mogel. Naposled je zavpil neki nepotrpežljivi poslušalec: »Efendi, ako noče priti Noe, potem poklič koga drugega.«

Nekoč se je Hodža sanjalo, da mu je dal nekdo devet srebrnjakov. Toda Hodža je hotel imeti jih deset in se je začel z dobrotnikom pričkat. V tem se je prebudil in videl, da nima v roki ničesar. Brž je vnovič zaprl oči in štegnivši roko, dejal: »Daj mi jih tedaj, naj imam vsaj devet srebrnjakov.«

* **Abraham a Santa Klara** iz avguštskega reda (rojen l. 1642 na Švabskem, umrl kot dvorni pridigar l. 1709 na Dunaju) je zaslovel zavoljo svojih, rčimo, preprostih, ali zraven značilnih dovtipov v svojih spisih in pridigah. Izprva je hotel stopiti v jezuitski red, ali predstojnik samostanske hiše mu je baje dejal: »Mi tu ne potrebujemo takšnih oslov.« »Oprostite tedaj,« je rekel Abraham, »nisem vedel, da ste s tem blagom že preskrbljeni.«

Ko je bil Abraham še samostanski novinec, so bili neko popoldne novice zbrani pri južini v refektoriju ali samostanski obednici. V tem samostanu so imeli domačega osla, ki je dovažal mleko v kuhinjo z bližnje prista-ve, sicer pa se je prosto sprehajal po dvorišču. Takrat niso bila vrata v obednico popolnoma zaprta in ljubi dolgouh je prikobacal radovedno v obednico. Novinci, zagledavši ga, so zagnali hrup in izgnali vohuna na dvorišče. Ali Abraham, ko je to videl, se je od samega smeha večjal na klopi in ko se ga vprašali, čemu se toli grohoče, je razposajeno dejal: »Eh, spomnil sem se besed sv. pisma (evangelij sv. Janeza, prvo poglavje), kjer beremo: »Med svojce je prišel, in oni ga niso spoznali.«

Nekoč je Abraham na prižnici razsajal proti razuzdanosti dunajskih dam in med drugim dejal: »Dunajske ženske niso vredne, da bi jih pes — onesnažil« (pravimo to evfemistično, Abraham pa je rekel naravnost). Zato so se dunajske gospe pritožile in Abraham je moral prihodnjo nedeljo razžaljiv izrek preklicati. »Jaz to sicer storim, ali ne vem, če vam s tem ugodim.« Prihodnjo nedeljo je tedaj Abraham pri pridigi pravil: »Preklicati moram, da sem rekel: Dunajske ženske niso vredne, da bi jih pes onesnažil. Jaz torej javno in slovesno preklicujem: Dunajske ženske so vredne, da bi jih pes onesnažil.«

Drugokrat je Abraham o isti vrsti žensk zopet pri pridigi dejal: »Na Dunaju je tako uborno malo poštenih deklet in žen, da si jih upam na šajtrgi izvoziti iz mesta.« Ko je moral zopet preklicati, je pravil: »Saj nisem trdil, da bi to storil naenkrat.«

* **Mumija.** Sloviti egiptolog Maspero je pripeljal svoje dni na Francosko mumijo in je imel plačati za njo carino. Ko je na uradu odprl skrinjo in pokazal uradniku, kaj je v njej, je ta vprašal: »Kaj pa to je?« Maspero je odgovoril, da je to Faraon iz četrte dinastije. »Faraon?« je vprašal začudeno uradnik. »Jaz res ne vem, kakšna carina je določena za Faraone. Moram pogledati v imenik.« Aii v imeniku ni bilo enakega imena in zato je dejal Masperu: »Ta stvar se semkaj navadno ne uvaža in zato moram za vašega Faraona določiti tako carino, ki je navedena v imeniku za slično blago — boste tedaj plačali carino kot — za posušene ribe.« Učenjak je potem molče plačal za svojega Faraona carino kot za posušeno ribo.